

SZAKDOLGOZAT

**BIDOUL ARIELLE JACQUELINE
MENTORPEDAGÓGUS
PEDAGÓGUS SZAKVIZSGA**

A szemléletváltás szükségessége az alapfokú művészeti oktatásban, különösen a klasszikus zongora tanításában

Konzulens: Strédl Terézia dr.

**Készítette: Bidoul Arielle Jacqueline
Mentorpedagógus pedagógus szakvizsga**

Tartalomjegyzék

1	Bevezetés	1
1.1	A probléma felvetése	1
1.2	A kutatás elméleti és gyakorlati relevanciája	1
1.3	Hipotézisek	2
1.4	A kutatási stratégia	2
1.5	A mintavétel módja	3
1.6	A kérdőív kérdései	3
2	A kérdőív elemzése	4
2.1	A legtapasztaltabb tanárok meglátásai	4
2.2	A jelentkező gyerekek felvétele	5
2.3	A leggyakoribb nehézségek	6
2.4	Az értékelési rendszer	7
2.5	Konklúziók	8
3	Zongoraiskolák	10
3.1	A népdalokra épülő iskolák	10
3.2	Az olvasást könnyítő módszerek	14
3.3	Az improvizációra épülő irányzatok	16
4	Új pedagógiai irányzatok	19
5	Megoldások keresése	21
5.1	A kottaolvasás	21
5.2	A motiváció	22
5.3	Figyelem	24
5.4	Kitartás	25
5.5	Gyakorlás	27
5.6	BTMN és SNI	28
5.7	Értékelés	29
6	Összegzés	31
7	Felhasznált irodalom	i
8	Mellékletek	v
8.1	Kérdőív első szakaszának grafikonjai	v
8.2	Kérdőív második szakaszának grafikonjai	vi
8.3	Kérdőív harmadik szakaszának grafikonjai	viii
8.4	Kérdőív negyedik szakaszának grafikonjai	xi
8.5	Alapfokú művészetoktatásban, zongora tanszakon tanulók létszámadatai évfolyam szerinti bontásban	xii
8.6	Általános iskolások létszáma 3.-8. évfolyamokban és zongorát tanuló aránya	xii

1 Bevezetés

1.1 A probléma felvetése

A közismereti tantárgyak oktatásában a tehetséggondozás mellett a fő célkitűzések között szerepelnek a lemorzsolódás elleni módszerek fejlesztése, a differenciálás, az integrálás, a kreativitás és a kritikus elemzési képességek növelése, illetve a tanulási eredmény-alapú pedagógiai értékelés, ahol elvárás pontosan mérni a következőket: elért tudás, képesség, autonómia és felelősség, attitűd.

De mi a helyzet az alapfokú művészeti oktatásnál, kiemelten a klasszikus zongora tanításánál? A tanárok rendelkeznek-e elég széles módszertani kultúrával, hogy kezelni tudjanak minden növendéket? Az értékelési rendszer megfelelő-e? Egyéni oktatás egyenlő-e differenciálással? Az alapfokú művészeti oktatási rendszer tudja-e támogatni az általános oktatási rendszer célkitűzéseit?

1.2 A kutatás elméleti és gyakorlati relevanciája

A magyar oktatási rendszerben egy érdekes folyamat megfigyelhető. Az ének-zene tanítás fontossága óvodában és kisiskolás korban csökkent és más tantárgyak előtérbe kerültek, mint az informatika és az idegennyelvek. Párhuzamosan egyre több alapfokú művészeti iskola jött létre, ahova egyre többen iratkoznak be. Ezzel az AMI-k szerepe megváltozott. Eddig főleg az ének-zene tagozatos általános iskolásoknak adtak zeneelméleti és hangszeres képzést, fő céljuk a szakközépiskolák felvételijére készíteni a növendékeket, most viszont inkább az általános zenei műveltségadásra és a zenei készségfejlesztésre kell(ene) szakosodniuk. Előzetes felmérésem alapján nagyon ritka az a gyerek, aki 2. osztály végén jelentkezik a zeneiskola első évfolyamára úgy, hogy minden adottsággal, tudással és környezeti háttérrel rendelkezik, amitől akadálymentesen fogja tudni elvégezni az alaptantervben szereplő tananyagot egyetlen egy tanév alatt. Az AMI-k másik fontos szerepe a jövőben komolyzenei koncertek látogatók nevelése, mivel Magyarországon nagyon sok a koncertterem, a zenekar, a koncertező zenész, magas színvonalú az egyetemi szintű zenészképzés, de emellett egyre magasabb a komoly zenei koncerttermek látogatók átlag korosztálya. Ez a helyzet más szintre emeli a tehetséggondozást is. Már nem elég szakmailag tökéletes fiatalokat „gyártani”, hanem a zenei „való világba” kell nevelni őket – ami nem egyenlő a populáris zene és a showbusiness felé irányítani őket.

Ha pontos képet kapunk a problémákról, amelyekkel szembesülnek a tanárok, és ha fel tudjuk sorolni a hatékony módszereket, amelyek kezelni tudják azokat a problémákat, ha új nézőpontokat tudunk adni az egyéni hangszeresoktatásra szakosodott tanároknak, gyümölcsözőbben fogjuk tudni működtetni a már meglévő – és világszinten egyedülállónak számító - zeneoktatási struktúrát, amely így a sajátos eszközeivel támogatni fogja a közoktatási rendszert és a társadalom egészét.

1.3 Hipotézisek

A választott téma kutatásához induktív módon fogalmaztam meg három hipotézist.

- H1: *Az alapfokú zeneoktatás új funkciói növelik azon jelentkezők számát, akik a klasszikus zongora tanszakra hiányos adottságokkal jelentkeznek.* Az újszerű problémák, amelyek megnehezítik a zongoratanítást: viselkedési és magatartási problémák, tanulási problémák, figyelemzavarok, koordinációs és finommotorikai problémák, hátrányos helyzet, kitartás hiány, általános motiválatlanság, nem megfelelő előképzettség. A zeneoktatás célrendszerét és funkcióit a NAT-hoz illeszkedő tartalmi szabályozók írják le.
- H2: *A hangszeres tanárok – különösen a klasszikus zongorát oktatók – módszertani kultúrája összefügg a növendékek lemorzsolódásával.*
- H3: *A nemzetközileg elismert legújabb pedagógiai útmutatások alkalmazása növeli az alapfokú művészeti iskolák – különösképpen a zongoraoktatás – hatékonyságát.* A hatékonyság főleg a kisebb lemorzsolódási aránnyal, és a szereplők elégedettségével mérhető.

1.4 A kutatási stratégia

A kevert módszertani megközelítést választom, a magyarázó egymásra felépítés (explanatory sequential design) modell szerint. Egyfelől egy kérdőív segítségével kvantitatív módon feltérképezem azokat a pedagógiai nehézségeket, amelyekkel a tanárok találkozhatnak, valamint a lemorzsolódás mértékét megvizsgálom a hivatalos statisztikai adatok alapján. Másfelől kvalitatív szemléletű módszerekkel vizsgálom a lehetséges pedagógiai megoldásokat a feltérképezett problémákra:

- Különböző zongoraiskolák és módszertanok elemzése. Megfigyelési szempontok: a gyakran alkalmazott zongoratanítási módszerek kezelik-e a nehézségeket, amelyekkel diákok és tanárok egyaránt találkozhatnak manapság;

- A tanulási folyamatokra végzett agykutatási eredményei, a közismereti tantárgyakra sikeresen alkalmazott módszerek és a legújabb pedagógiai útmutatások elemzése. Megfigyelési szempontok: Melyik problémákat kezel a módszer? Mitől sikeres? Adaptálható-e a zongoraoktatásra?

1.5 A mintavétel módja

Az alapsokaság a magyarországi alapfokú művészeti intézményekben klasszikus zongorát oktató tanárok. Az Oktatási Hivatal Köznevelési intézménykereső portál szerint 570 intézmény alapfokon lát el feladatokat zeneművészeti ágon. Mivel a klasszikus zongora egy alap tanszak, valószínűleg több tanárt alkalmaz minden iskola. A kvantitatív részénél legalább 100 kérdőív visszaküldése szükséges ahhoz, hogy a kutatásunk megfelelően reprezentatív legyen. A „Zenetanárok kollégák” Facebook csoportja 4289 fős tagsággal rendelkezik, így nagy eséllyel azon a fórumon már elegendő számú kitöltés fog keletkezni. Természetesen figyelemben kell vennem a kitöltők elosztását, hogy minden típusú intézmény képviselve legyen.

1.6 A kérdőív kérdései

A kérdőív célja feltárni azokat a pedagógiai problémákat, amelyekkel a zongoratanárok találkozhatnak manapság, és kapcsolatokat keresni a felvételi rendszer, a követelményi rendszer, az értékelési rendszer, a továbbképzési rendszer és közöttük, hogy mennyire optimálisan képesek a tanárok kezelni a nehézségeket, amelyekkel munkájuk során szembesülnek, és ezáltal elégedettek hivatásukkal. Négy szakaszra osztottam a huszonnégy kérdésből álló űrlapot. Az első a foglalkoztató intézmény jellegére kérdez, a második a pedagógus tapasztalati hátterére, a harmadik a növendékek adottságaira, és a negyedik az értékelési módra, valamint a pedagógiai akadályokra. Zárásként lehetőséget adok a kollégának, hogy beszéljen a különbségekről, amelyeket esetleg tapasztal a diákjai közt most és a karrierje elején.

2 A kérdőív elemzése

2.1 A legtapasztaltabb tanárok meglátásai

Százhuszonkettő kolléga töltötte ki az anonim Google űrlapot¹. Huszonhatan rendelkeznek legalább harmincéves tanítási tapasztalattal. Köztük tizennégyen harminc éve a jelenlegi munkahelyén dolgoznak. Meglepő, de csak hatról mondható, hogy megvan elégedve a saját tanszakával. Ez a hat kolléga egyértelműen úgy véli, hogy „*az alkalmazkodási hányad magasabb lett a tanár részéről*”, és hogy túl terheltek a gyerekek: „*A gyermeknek van gyerekszobája, hangszere, de keveset tartózkodik ott. Hétfőgén programokat szerveznek, hétközben a tanulás, különórák miatt nem jut elég idő a gyakorlásra. A szülőknek meg kell tanítani, hogy úgy szervezze az életüket, hogy jusson elegendő idő muzsikálásra, gyakorlásra. Tehát nem elég a gyereket megtanítani gyakorolni. A szülőket is meg kell tanítani rá. Elvált szülők esetén mindenhol legyen mód gyakorlásra.*” A 20-30 éve ugyanazon a munkahelyen dolgozó kollégák húszonketten vannak, közülük kilencen elégedettek a tanszakukkal. Ők több akadályozó tényezőt jelöltek, mint a figyelem zavarok, a finommotorikai nehézségek, az általános motivátlanság, a kitartás hiánya, a komolyzene iránti érdektelenség, valamint a szolfézs és ének-zene órákon elsajátítandó készségek hiánya: kottaolvasási nehézségek, ritmusérzékelési nehézségek, zenei hallás gyengesége, értési nehézségek (pl. zeneelméleti). A harmincegy kolléga közül, aki több, mint húszéves tapasztalattal rendelkezik, de váltott munkahelyet, tízen elégedettek a tanszakukkal. Arra a kérdésre, hogy változásokat érzékelnek-e a tanítványoknál a karrierük kezdete óta igen pozitív választ adtak, hangsúlyozva az alkalmazkodó készség és a rugalmasság, illetve a megbízhatóság szükségessége a tanár részéről. „*Másfajta igények, hobbi szintű zongorázás.*” „*Nagyon nagy szükség van MOST a mi munkánkra.*” „*Sokkal nehezebb az elköteleződést elérni, de akiknél ez bekövetkezik, ott viszont sokkal magasabb a színvonal és sokkal nagyobb a verseny.*” „*Egyre kevesebb időt és energiát tudnak befektetni a gyerekek, de a szülői elvárás magas.*” „*Az idősebb gyerekek jobban értékelik a zenetanulás lehetőségét. Lelki kapaszkodónak érzik a gimnáziumi, egyetemi terhek mellett.*” „*Abszolút! Egészen más gyerekek, egészen más szülők, teljesen más társadalmi környezet. Aki úgy akar tanítani, mint 40 éve, az bukásra van ítélve.*

¹ Id.: melléklet 8.1., 8.2., 8.3., 8.4.

Használni kell az IT eszközöket, a motivációban élni kell a modern pop és jazz adta lehetőségekkel (persze csak a jók közül válogatva).” „Igen, rendkívül becsületes, tisztességes, okos szülők, szeretetteljesek gyermekeikkel és velem is, mindig számíthatok rájuk, és ők is rám. Kb. egyharmaduk járt zenesuliba gyerekként, többségük zongorázott.”

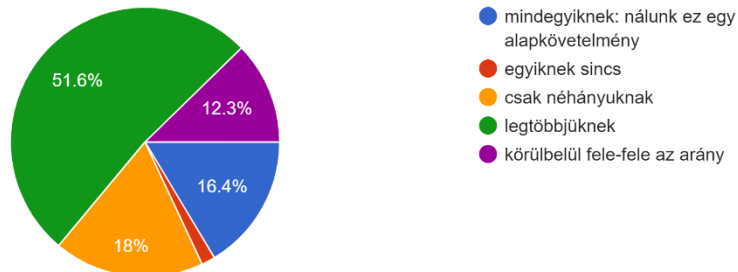
2.2 A jelentkező gyerekek felvétele

Arra a kérdésre, hogy van-e lehetőség válogatni a jelentkező gyerekek közül és csak azokat felvenni, akik minden jel szerint jó adottságúak és megfelelő óvodai/kisiskolai ének-zenei és/vagy szolfézs előképzői tudással rendelkeznek, csak 20,5% (25 fő) válaszolta, hogy össze tudott állítani és fenntartani egy jó tanszakot.

A jó minőségű hangszer megléte húsz főnél (16,4%) intézményi alapkövetelmény, hatvanhárom főnél (51,6%) a legtöbb tanítványa rendelkezik megfelelő hangszerezrel.

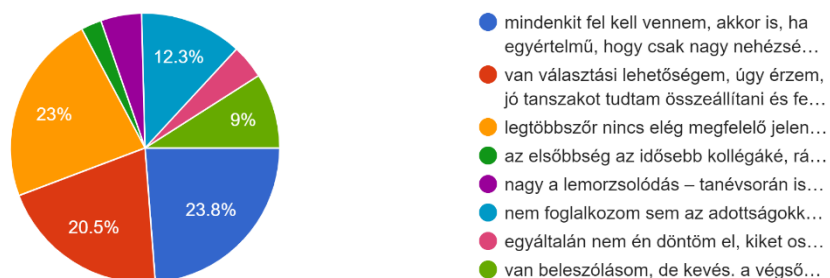
Hány növendéknek van megfelelő hangszere (pianínó vagy jó minőségű digitális hangszer – azaz nem szintetizátor)?

122 responses

Van-e lehetőséged válogatni a jelentkező gyerekek közül és csak azokat felvenni, akik minden jel szerint jó adottságúak és megfelelő óvodai/kisisko...ssal rendelkeznek? Mely helyzet jellemző jelenleg?

122 responses

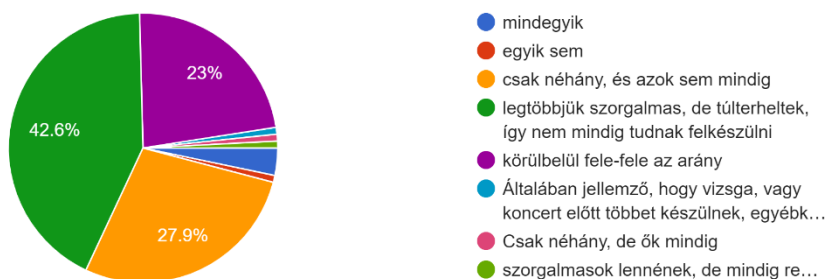
A legjellemzőbb helyzet az, hogy mindenkit fel kell venni, akkor is, ha egyértelmű, hogy csak nagy nehézségek árán lesz fejleszhető a gyerek, mert az intézményvezető kérése, hogy minél több gyerek legyen felvéve (23,8%, 29 fő), vagy hogy nincs elég jelentkező, így nem lehet válogatni (23%, 28 fő). A válaszadók 12,3%-a (15 fő) írta, hogy csak a lelkes hozzáállást veszi figyelembe a felvételinél, mert megszokta, hogy a zongoraórákon kell mindent megtanítani a gyerekeknek (hallásfejlesztést, kottaolvasást, később stílus ismeretet, összhangzattant és zeneelméletet, zenetörténetet is).

2.3 A leggyakoribb nehézségek

A legtöbb tanár szerint a gyerekek nem gyakorolnak elegendően. Csak négy kolléga írta, hogy mindegyik tanítványa készül fel megfelelően az órákra. Huszonnyolcnál fele-fele az arány. Harmincöt kolléga igen pesszimista, hiszen szerintük vagy egyáltalán senki sem gyakorol, vagy csak néhányan, és azok sem mindig. A legtöbbjük szerint növendékeik szorgalmasak lennének, de túlterheltek (43,4%, 53 fő).

Hány tanítványod gyakorol elegendően, valamint felkészülten érkezik órára?

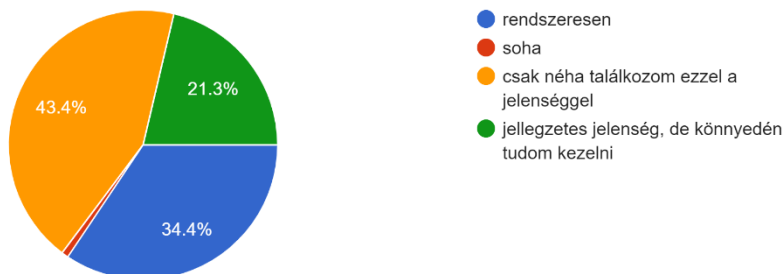
122 responses

A motiváció csökkenése/hiánya a növendékeknél a tanárok 55,7 %-a szerint (68 fő) jellegzetes jelenség, akár tehetséges diákokról van szó, akár nem. Csak huszonhatan tudják ezt könnyedén kezelni.

A motiváció csökkenése/hiánya a növendékeidnél okoz-e neked nehézségeket, akár tehetséges diákokról van szó, akár nem?

122 responses

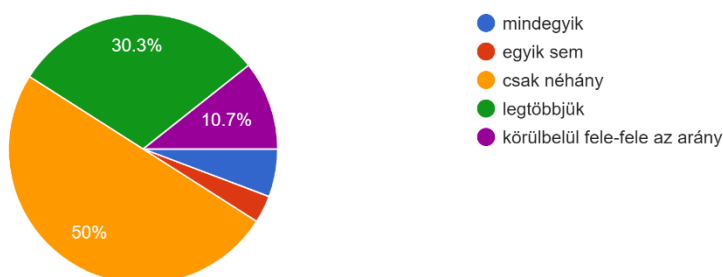
A tanterv szerinti haladásban három probléma hátráltatja jelentős mértékben a pedagógusokat: a kitartás hiány, a kottaolvasási nehézségek és a figyelem zavarok. Csak harminckettő kolléga részesült BTM és SNI tanulókra vonatkozó oktatásban, és közülük az egyik kiemelte, hogy nem adott a képzés számára használható tudást.

2.4 Az értékelési rendszer

A válaszadó kollégák 36 %-a szerint mindegyik (7 fő) vagy legtöbb tanítványa (37 fő) maradéktalanul felel meg a kerettanterv követelményeinek. 53,3 %-a szerint egyik sem (4 fő) vagy csak néhány (61 fő). Tizenhárom kolléga szerint (10,7 %) fele-fele az arány. Az évvégi bizonyítványban viszont igen ritka (csak tíz tanárnál fordul elő), hogy egy növendék kisebb átlagot kapjon, mint négyest. Csak huszonegy válaszadó (17,2 %) elégedett az érvényben levő értékelési rendszerrel.

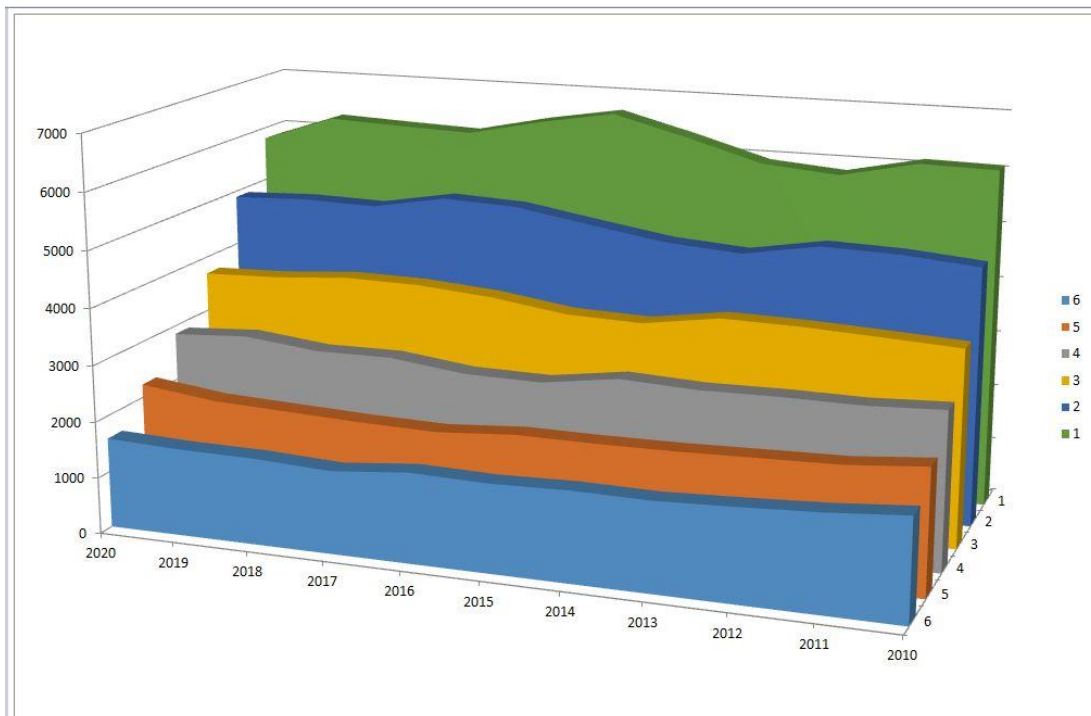
Hány tanítványod maradéktalanul felel meg a kerettanterv követelményeinek?

122 responses

2.5 Konklúziók

Az Oktatási Hivataltól kért statisztikai adatok alapján az első évfolyamba (A1) felvett növendékek negyede fejezi be az alapfokú művészeti iskola hat évfolyamát².

A kérdőívből kitűnik, hogy nagyon kevés zongoratanár elégedett az elért eredményekkel. Általános a frusztráció attól függetlenül, hogy hány éve tanít, és hogy milyen pedagógusi életpályamodell szerinti kategóriában tartozik. Ebből ki lehet következtetni, hogy a frissen diplomázottak nem kapják meg azt a képzést, amely alkalmassá teszi őket arra, hogy a mai növendékeket kezeljék, és hogy az idősebb kollégák nem részesülnek megfelelő, hasznos tudást adó továbbképzésen. Az értékelési rendszerrel elégedetlenek a pedagógusok, mivel a jegy nem ad valós képet a növendék tudásáról, és motiváló eszközként sem hat. Az általánosan elfogadott ok a rossz tanulói eredménynek és a lemorzsolódásnak az otthoni gyakorlás hiány, így a tanárok véleménye szerint a szülők, az általános iskolai követelmények, a digitális világ és az egyéb elfoglaltságok állnak a háttérben, azaz olyan tényezők, amelyekre a pedagógus nem tud hatni. Egyik kolléga jól összefoglalta a helyzetet: „A 90-es években a gyerekek könnyebben kezelhetőek voltak, nem volt jellemző a tanulási és magatartászavar, többet és könnyebben tanultak, nem volt digitális hangszer, hanem

² Forrás: saját grafikon a KIRSTAT 2010-2020. októberi köznevelési statisztika (a11t46) adatai alapján

pianínó, kevés csonka családban élő tanuló volt. A zenetanároknak 18 óra volt a kötelező óraszám, jobban tudtak válogatni a zeneiskolába felvételiző tanulók között, és több idejük, energiájuk volt felkészülésre, önfejlesztésre. A nehézségek a 2000-es években kezdődtek, de 2010-től is rosszabb lett a helyzet.” E kolléga tanszakának összetétele jellemző: nem ő dönti el, kik kerülnek hozzá, fele-fele arányban képesek a növendékei a kerettantervben leírt követelményeket teljesíteni, és *„általában jellemző, hogy vizsga, vagy koncert előtt többet készülnek, egyébként kevesebbet”*. Fele-fele arányban rendelkeznek megfelelő hangszerrel. Rendszeres a motiváció csökkenése a tehetséges tanulóknál is. A kolléga saját költségén részesült BTM és SNI tanulókra vonatkozó képzésen (egyetemi szakképzés). Mondható viszont, hogy előkelő helyen tanít, olyan intézményben, ahol első kézből (kellene, hogy) kapja a legújabb kutatások eredményeit: fővárosi alapfokú művészeti iskola, az Oktatási Hivatal bázis intézménye, valamint egyik zeneművészeti egyetem gyakorló iskolája.

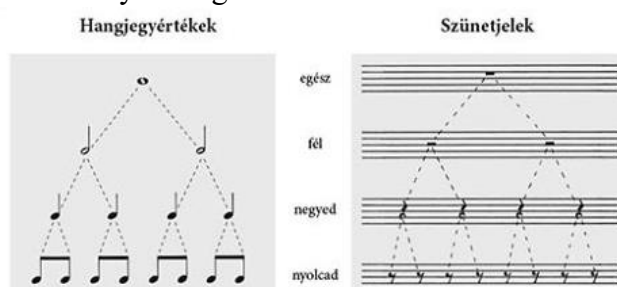
3 Zongoraiskolák

Ebben a fejezetben néhány, ma elérhető tankönyvet szeretnék bemutatni, valamint elemezni azokat a szempontokat, amelyek alapján lettek kidolgozva.

3.1 A népdalokra épülő iskolák

Magyarországon még manapság is a legelterjedtebb tankönyv a kezdő tanulók számára az 1966-ban kiadott Zongoraiskola-1. Nemrég jelent meg a jubileumi kiadása az Editio Musica Budapest gondozásában. Precíz, egyértelmű, logikus módszertan szerint van felépítve. Először a klaviatúra és a kottairás alapjait írja le, aztán alapkarlendítési gyakorlatokat előbb a zongorafedelén, utána egy-egy billentyűn. Az ujjak számozása következik, a legato játék begyakorlása különböző ujjakkal mind két kézzel, a pentachord transzponálása a szolmizáció segítségével, a módosító jelek. Ezek után dó- és lá pentachord népdalokat „énekeljük szöveggel vagy szolmizálva, zongorázzuk kottából, később transzponáljuk is”³, a leírt dallamokat „olvassuk hangnévvel, kísérik mérőütéssel, majd zongorázzuk kottából”⁴. Pár oldallal később a kétkézes játékot gyakorolhatjuk – tükörkép, unissono és párbeszéd – és különböző kortárs szerzők rövid népdal feldolgozásait olvashatjuk. Egy ilyen metódus azokra a harmadik osztályos tanulóira van kidolgozva, akiknek semmilyen koordinációs problémájuk vagy figyelem zavaruk nincs, akik jó zenei adottsággal rendelkeznek, akik óvodás koruk óta a Kodály módszer szerint lettek nevelve⁵, és akik egy nagyon jól megszervezett, hatékony szolfézsoktatásban részesülnek. Felhívnom az olvasó figyelmét egy hangjegyértékek és szünetjelek ábrára⁶, amellyel sok szolfézs és egyéb zenei tankönyvben találkozunk, és amely sok gondot tud észrevétlenül okozni a kottaolvasásban: ezen az

ábrán nem jelenik meg az, hogy az időmérést a zenében mindig az „1”-től kezdjük, és

³ Zongoraiskola 1. Szerk.: FANTÓNÉ KASSAI MÁRIA – HERNÁDI LAJOSNÉ. Budapest, Editio Musica Budapest, 2016. 10.

⁴ Uo.

⁵ v.ö.: Forrai Katalin zenei nevelési elvei a gyakorlatban. In:

<https://kodalyhub.hu/tanaroknak/kisgyermekkori-zenei-neveles-forrai-katalin-zenei-nevelesi-elvei#> (2021.02.25)

⁶ Forrás: Editio Musica Budapest (2021. 03. 11.) <https://www.kotta.info/hu/product/5229/FANTONE-KASSAI-MARIA-HERNADI-LAJOSNE-KOMJATHY-ALADARNE-VASARHELYINE>

lineárisan haladunk a kottában balról jobbra egy egyenletes „mérővel”, zongora esetében egyszerre két sort olvasva, legtöbbször két különböző kulcsban, és azok a hangjegyek, amelyek egymás fölött helyezkednek el egyszerre kell megszólaltatni. Számtalanszor vettem észre, hogy ezt tisztázni a tanulóval elegendő tud lenni ahhoz, hogy könnyebben menjen a ritmusolvasás.

A „Találkozások a zongoránál” címet visel Teőke Marianne zongoraiskolája⁷. Tartozik hozzá egy tanári kézikönyv⁸ is. Hogy a szerző koncepcióját teljes mértékben lehessen elsajátítani érdemes még elolvasni a szerző módszertani könyvét⁹. Fő elvei a jó gyerek-tanár-hangszer kapcsolat kialakítása. Hangsúlyozza, hogy a kezdetektől fogva rendkívül fontos a helyes technika elsajátítása, mert a rossz beidegződések, amelyek az elején még nem tűnnek fel, később sok gondot tudnak okozni¹⁰. Fő eszközei ennek eléréséhez a játékosság, a sok-sok kezűgyesítő kis feladat zongorán kívül is, és az akkori kortárs zenében sokat használt elemek, mint a cluster-ek és glissando-k. Az alap viszont számára is a gyerekdalok, népdalok. Tapasztalatom az, hogy – bár elvei feltétlenül követendők – túl gyorsan halad, csak igen tehetséges és már nagyobb gyereknél használható a tankönyve. A kottaolvasáshoz is csak felnőtt megközelítést kínál¹¹, amely gyerekekkel nem igazán működőképes – elismeri is a szerző, hogy a kottaolvasás megtanítása egyik legnehezebb feladat.

Papp Lajos „Zongora ABC” elnevezésű tankottája¹² igen népszerű a tanárok körében. Nem véletlenül. A szerző zeneszerzés diplomát szerzett a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán 1960-ban. Tanított több, mint 10 évig Budapesten, aztán külföldre ment. Az ottani 20 éves tapasztalata után adta ki zongoraiskoláját, amely igen eredményesen ötvözi a különböző megközelítéseket és ellentéteket: népzene/műzene; hallásutáni tanítás/kottaolvasás; régi zene/kortárs zene; egyéni/kiscsoportos hangszeroktatás. Az első kötet elején úgy vezeti be a gyereket a kottaolvasásba, hogy pirossal jelöli a violinkulcsot és a jobb kézzel játszendó hangokat, míg a basszuskulcsot és a balkezes hangokat kékkel. Igazán szerethető, magas művészi minőségű, a gyerekek fantáziáját megmozgató pedagógiai darabokat

⁷ TEŐKE MARIANNE: *Találkozások a zongoránál*. Budapest, Teőke Marianne, 1993.

⁸ TEŐKE MARIANNE: *Találkozások a zongoránál, tanári kézikönyv*. Budapest, Teőke Marianne, 1993.

⁹ TEŐKE MARIANNE: *A zongoratanításról*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1994.

¹⁰ Uo. 43-48. és 57-59.

¹¹ Uo. 25-29.

¹² PAPP LAJOS: *Zongora ABC 1 és Zongora ABC 2*. Budapest, Editio Musica Budapest, 1995.

komponált, amelyekből érezni, hogy nem „megrendelésre” készültek „steril” körülmények közt, hanem hús-vér, valódi huncut gyerekek számára.

A Martenot testvérek módszere rendkívül összetett. Átöleli a teljes pedagógiai utat, amely megtehetünk egy teljesen kezdővel a népdaloktól kezdve, a kottaolvasás megtanulásán keresztül, az improvizáción át egészen Liszt, Ravel, Messiaen és Schoenberg darabjainak megtanulásáig. Ritka, hogy egy családban három testvér ugyanazon a területen - de kiegészítő módon - annyira tehetséges, és egész életükön át eredményesen működik együtt. Madeleine¹³ 1887-ban született. Nem csak tehetséges zongorista volt, hanem zseniális pedagógus. Egészen fiatalon kézbe vette sokkal fiatalabb testvérei, Maurice és Ginette zenei és általános nevelését. Aztán tanítványokat fogadott és már 1910-ben nagy jövőt jósoltak neki zenepedagógusként egy párizsi szaklapban egyik sikeres tanszaki koncert után. Iskolát nyitott és hamar publikálta is koncepcióját. Testvérei¹⁴ közben a párizsi konzervatóriumot végezték el nagy sikerrel. Maurice új találmányán dolgozott: az „ondes Martenot”¹⁵ elnevezésű elektronikus hangszer. Ginette tovább fejlesztette magát előadóművészként, képzőművészetet is tanult, érdeklődött a pszichológia iránt. Így a festészet oktatását is bevezette a nővére zenei iskolájába, amely attól kezdve már a „L'École d'Art Martenot” nevét viselte. Az 1937-es Párizsi Világkiállításon a Martenot testvérek nagy sikert arattak: az ondes Martenot kamara-zenekari koncertek a nagy díjat kapták, míg a gyerekekkel végzett festészeti és zenei improvizációs programok arany díjat hoztak a Martenot iskolájának. A három testvér életük végéig továbbfejlesztette közös tanítási módszerét¹⁶. Ilyen kivételes pályafutás mellett azt gondolhatnánk, hogy az iskola a kivételes tehetségeknek van fenntartva. Maurice írásaiban ezt egyértelműen cáfolja. Egyfelől kiemeli, hogy egyre több gyerek érdeklődik a zenetanulás iránt anélkül, hogy hivatásának szánna, így az oktatásnak is kell módszertanilag alkalmazkodnia ehhez az új helyzethez, és nem kell erőltetnie a száraz technikai gyakorlatok sokaságát remélve, hogy ezzel a gyengébbek is el fogják érni azt, amelyet a tehetségesek maguktól, nagy könnyedséggel megtesznek¹⁷. Pedagógiai célja aktív zeneértőket nevelni, és ehhez az

¹³ Fédération des Enseignements Artistiques MARTENOT <https://federation-martenot.fr/madeleine-martenot/> (2021.02.27.)

¹⁴ Uo.: <https://federation-martenot.fr/ginette-martenot/> (2021.02.27.)

¹⁵ Uo.: <https://federation-martenot.fr/enseignement/ondes-martenot/> (2021.02.27.)

¹⁶ Uo.: <https://federation-martenot.fr/histoire-de-lecole-d-art/> (2021.02.27.)

¹⁷ MARTENOT, MAURICE: *Principes fondamentaux de formation musicale et leur application*. Paris, Editions Magnard, 1970. 89-93.

Élet törvényeit kell megfigyelni egy attraktív módszertan kidolgozásához: a spontaneitás, a ritmikai lendület, a feszültségmentes mozgás, az érzékelés – ellentétben az erőltetett kontrollal¹⁸. Madeleine és Ginette zongoraiskolája kilenc kötetet tartalmaz és egy tanári kézikönyvet. Egyáltalán nem egy zenedarabok gyűjteményére hasonlít, hanem különböző játékos, mozgásos, improvizációs, elemzési és kísérletezési feladatokat írja le, amelyek által a javasolt zeneszámot el fogjuk tudni megfelelő érzéssel előadni – és ezt már egészen kezdőként. A kezdő tanulóknak jelzi, hogyan ossza be a napi zenei félórát¹⁹, 10 perc szolfézzsal (Maurice módszere szerint), 20 perc zongorázással bevezető és lazító feladatokkal, népdalokkal, billentés technika fejlesztő játékokkal, improvizációval. Egy haladási/értékelési rendszert is ajánl: minden feladat mellett egy jelzés található [], amelybe a tanár ír először egy I -t, ha elkezdik gyakorolni, aztán fokozatosan kiegészíti a jelzést: P, mint „perfectionner”, azaz „tökéletesítendő”, később „B”, mint „bien”, azaz „jó”, ha már elérte a diák a kívánt célt²⁰. A tankönyvsorozat elején a két szerző részletesen taglalja, hogy melyik professzorok, melyik kutatók voltak hatással a személyes fejlődésükön előadóművészként - és pontosan miért²¹. A második kötetben hangsúlyozzák, hogy a tanár egy „animátor” – azaz lelket/életet adó személyiség. Nem lehet kizárólagos célja korrektül megtanítani egy kottát olvasni és ezt a hangszeren megszólaltatni. A rutin az unalomhoz vezet és gátat szab a fejlődéshez. A zenei nevelés célja a tanulók rejtett képességeinek kibontakoztatása. Ehhez rendkívül fontos, hogy a tanár folyamatosan fejlessze személyiségét. A szerzők meglátásai szerint a tanár szerepe sokáig egyszerűen a tanítás volt, azaz az elméleti és gyakorlati tudás átadása; később a tanulásra tanítás, azaz eszközöket adni a növendék kezébe, amelyekkel képes lesz valamit megtanulni; manapság viszont a lenni- és fejlődni- tanítás, azaz a tanárnak segítenie kell a növendéknek felfedezni a saját személyiségét²².

¹⁸ Uo.: 61-72.

¹⁹ MARTENOT, MADELEINE - MARTENOT, GINETTE: *L'étude vivante du piano. Technique liée à l'interprétation. (volume I. cahier de l'élève)*. Paris, Editions Henry Lemoine, 1968. C.

²⁰ MARTENOT, MADELEINE - MARTENOT, GINETTE: *L'étude vivante du piano. Technique liée à l'interprétation. (volume I. livre du professeur)*. Paris, Editions Henry Lemoine, 1968. 11.

²¹ Uo.: 7.

²² MARTENOT, MADELEINE - MARTENOT, GINETTE: *L'étude vivante du piano. Technique liée à l'interprétation. (volume II.)*. Paris, Editions Henry Lemoine, 1968. VII.

A belga zeneszerző és pedagógus Jean-Claude Barstoen „Créatif – approche globale” elnevezésű négy kötetes iskolája²³ nem zongoristákat nevel, hanem válogatott népdalokkal és két zongorával 10-12 fős csoportokat megtanít „zenéül beszélni” és „zenéül érteni”. Hogy miért nem elég az éneklés ehhez? A szerző szerint azért, mert egy gyerek kizárólagosan saját hangja használatával csak nagyon szűkszavú tud maradni, viszont a zongora segítségével nem csak, hogy több oktávot tud használni, hanem ismerkedik a polifóniával és az összhangzattannal. Az órák során minden gyerek nem csak énekel, és ritmushangszereket használ, hanem a zongorát is megszólaltatja egy pontosan kidolgozott rendszer szerint. Az improvizáció és a kompozíció is nagy szerepet kap, nem csak órán, hanem a házi feladatokban is²⁴. Bár ez a módszer zongoratanításra nem alkalmas önmagában, sok eleme használható belőle, hiszen az összhangzattan megértése nélkül nem lehet „érthetően” zongorázni, ugyanúgy, ahogy nem lehet egy magyar szöveget érthetően elolvasni, ha nem értjük a nyelvtant.

3.2 Az olvasást könnyítő módszerek

Az eredetileg 1945-46-ban kiadott amerikai módszer „Michael Aaron Piano Course” különböző fokozatokat (Grade) tartalmaz, és azokon belül különböző füzeteket: „Lessons”, „Theory”, „Technic”, „Performance”²⁵. A szerző nagyon fokozatosan vezeti be a különböző elemeket, és minden darab előtt röviden leírja, mi ennek célja. Legtöbbször saját – pedagógiai célú - szerzeményeivel találkozunk, vagy esetleg népdalok feldolgozásokkal és átiratokkal. Ilyenkor a zeneszerzőt röviden bemutatja. A kottakép kellemes kinézetű, átlátható, nem tartalmaz felesleges jelzéseket. Legtöbbször egy-egy rajz illusztrálja a zeneszám mondanivalóját, de nem vonja el a figyelmet a kottáról. A megszokottnál egymástól szélesebben helyezkednek el a vonalak, amely megkönnyíti a hangjegyek olvasását. A legelső füzet igen figyelemre méltó. Nagy, fekvő Quer formátumú. Oldalanként kevés feldolgozandó adat található. Rögtön két kézzel (váltott kézzel) kezdi a kottaolvasást, két kulcsban a pótvonalas C-től. Ezzel a kis gyerek rögtön megérti, hogy a violinkulcs/ basszuskulcs

²³ BAERSTOEN, JEAN-CLAUDE: *Créatif Approche globale – Cinq doigts (Vol.1); Créatif Approche globale – La formule parfaite (Vol.2); Créatif Approche globale – Unisoni (Vol.3); Créatif Approche globale – La mobilité (Vol.4)*. Sampzon, Editions Delatour France, 2008.

²⁴ BAERSTOEN, JEAN-CLAUDE: Une alternative au solfège en crise: Créatif – approche globale. *Orphée Apprenti Cahiers de pédagogie musicale*. (Avril 1987) Trimestriel n°2. 3-8.

²⁵ AARON, MICHAEL: *Michael Aaron Piano Course*. Los Angeles, Alfred Music Publishing, 1994.

egyetlen egy rendszert alkot, és megszokja, hogy egyszerre két ötvonalas kottasort kell figyelnie. Az előszóban Aaron röviden kifejti pedagógiai főelveit: érthetőség, szimpátia, bátorítás²⁶. A sikeres kottaolvasáshoz ezek közül a legfőbb tényező az érthetőség, hiszen egy kottában minden apró pontnak is jelentése – és igen nagy jelentősége - van.

A Pouillard módszer²⁷ 1990-ben látott napvilágot Franciaországot. A vidám, esztétikus, színes, főleg állatokat ábrázoló illusztrációk igen vonzóvá tette – és teszi ma is - ezt a zongoraiskolát a gyerekek számára. Spirálos bekötése miatt stabilan áll a kottatartón. Fotókkal mutatja be a helyes test- és kéztartást. A kottaolvasást, úgy, mint Michael Aaron, rögtön két kézzel, két kulcsban kezdi. Különböző fejezetekben és alfejezetekben gyakoroltatja a különböző technikai nehézségeket kis feladatokon, etüdökön és előadási darabokon keresztül. Néhány évvel később a két szerző továbbfejlesztette a tankönyvét, bővített egy-egy fejezetet, hozzátéve néhány új, tanári kíséretet tartalmazó szerzeményt; három kötetre bontották, több nyelvre fordították.

Egyre több szülővel, tanárral találkozom, aki az Eperhajó elnevezésű tankönyvet választja nehezen tanuló gyermeke számára. A módszer lényege, hogy a hang neveit egy-egy színes rajzzal helyettesíti (pl. Eper az „E” hang helyett, Hajó a „H” hang helyett, stb.). Ezeket a rajzokat elhelyezi a megfelelő billentyűkre, aztán a vonalrendszerre előbb violinkulcsban, később basszuskulcsban. Mind az öt vonalnak is van külön színe. Egy idő után a rajzok elmaradnak, de minden hangjegy megtartja a kezdeti rajzokhoz tartozó színét. Később a kottafejek feketévé válnak, miközben a vonalak színesek maradnak. Csak a könyv legvégén (124. oldaltól) válik minden feketévé²⁸. Tény, hogy egy-egy rajzzal segíteni lehet a kisgyereknek, hogy megjegyezze a hangok nevét. De biztos, hogy a még a betűket nem tudó gyerekekkel kell erőltetni a kottaolvasást? Biztos, hogy kell a „Zsipp-zsupp” kezdetű dalt gombával és eperrel „leírni” és közbe szolmizáltatni, egy pár oldallal később viszont a „Szólj síp, szólj!” kezdetű dalt fenyőfával és dominóval „leírni” és ugyanúgy szolmizáltatni? A relatív szolmizálás és az abszolút kottaírás közötti különbségének megértése egy tehetséges gyerekeknek is nehéz feladat. Így, ha a gyerek nagyon fiatal, vagy olvasási

²⁶ AARON, MICHAEL: *Michael Aaron Piano Course Lessons Primer*. Los Angeles, Alfred Music Publishing, 1994.

²⁷ HERVÉ, CHARLES - POUILLARD, JACQUELINE: *Méthode de piano débutants*. Paris, Editions Henry Lemoine. 1990.

²⁸ KALMUSNÉ IDRÁNYI ESZTER: *Eperhajó*. Budapest, Kalimeraki Media Kft., 2013.

nehézségei vannak, ezzel még jobban fogjuk őt összezavarni. Ha viszont könnyen eligazodik a sok szín és szimbólum között, nagy valószínűséggel a „natúr” kotta sem fog neki problémát okozni.

Három évvel ezelőtt egy nagyon igényes megjelenésű, két kötetes zongoraiskola látott napvilágot hazánkban „Játssz zenét” címmel²⁹. Monszport Kriszta a módszerének felépítésében figyelt a fokozatosságra, az egyszerű magyarázatokra és a vizualitásra (fekvő formátum, szélesebb kottasorok, jobb kézzel játszandó hangok piros színűek míg a bal kéz kék). Horváth Barnabás zeneszerző nagyon kedves tanári kísérő szólamot komponált minden tanulandó népdalhoz, gyerek dalhoz. Kállai Nagy Krisztina illusztrációi nagyon szerethetővé teszi a kiadványt: két manó (Molto és Meno) végig vezeti a gyereket a tananyagon, kérdésekre válaszol. A második kiadásban már QR kódok irányítják a növendéket a szerző honlapjára, ahol meghallgathatja az aktuális darabot, a kísérettel együtt játszhatja, több információt olvashat róla, további tanácsokat kaphat. Ez a honlap még fejlesztés alatt áll, de ígéretes.

3.3 Az improvizációra épülő irányzatok

Aszalós Tünde módszere rendkívül játékos. Számára is az éneklés (gyerekdalok, népdalok) a kiinduló pont, de szinte minden technikai elem bevezetéséhez tartozik egy kreatív játék³⁰, úgy, mint a gyakorlás megsegítéséhez. Például a ritmusolvasás gyakorlásához felhasznált és adaptált³¹ egy, a XVIII. században divatos dobókockás zeneszerzési játékot³². A kötetek sok magyarázó szöveggel, tanácsokkal – tanárnak és gyerekeknek egyaránt - vannak ellátva, mindez három nyelven (magyar, német, angol). Sok-sok szép, igényes grafikával és kifestővel vannak illusztrálva.

Klaus Runze a 70-es és 80-as években adta ki a két kötetes improvizatív zongoraiskoláját németül, angolul³³ és japánul. Számára egy improvizatív attitűd szükséges a tanár részéről a tanításhoz, valamint a tanuló részéről a tanuláshoz. Ez az „improvisatory attitude” tudja megoldani a gyakorlás nehézségeit, hiszen – ha a

²⁹ MONSPORT KRISZTINA – HORVÁTH BARNABÁS: *Zongoraiskola 1. és 2.* Mogyoród, Romisuli Könyvkiadó. Második kiadás, 2020.

³⁰ ASZALÓS TÜNDE: *A zongorázó gyermek, I. kötet. Ösztönös tanulási periódus.* Magánkiadás, 1991

³¹ ASZALÓS TÜNDE: *A zongorázó gyermek, II. kötet. Tudatos tanulási periódus.* Magánkiadás, 1992. 18-21.

³² https://en.wikipedia.org/wiki/Musikalisches_Würfelspiel (2021.03.02.)

³³ RUNZE, KLAUS: *Two Hands – Twelve Notes. Book I: A picture-book for young pianists. Book II: Playing with music.* London, Scott & Co., 1977.

tananyag ilyen kreatív módon van átadva – a tanuló játszani fog a technikai elemekkel. Módszerében a zongoraóra rendkívül mozgalmasnak kell lennie: rajzolás, mozgás, színházi játék is belefér, ahol a tanár is aktívan „játszik” a gyerek(ek)kel³⁴.

Az ausztrál zeneszerző, író Alison Bault -nak nem célja a három kötetes zongoraiskolájával helyettesíteni a hagyományos oktatói módszereket. Ezeket a saját maga által illusztrált kottákat kiegészítőként szánja. Sok-sok példával és ötletadással buzdítja a tanárokat és diákokat egyaránt, hogy kísérletezzenek, és előnyt kovácsoljanak a hibákból: minden elütött billentyű egy új hangzást produkál, amely egy nyitott ajtó egy új világ felé. Arra is ösztönzi a – bármilyen korú – tanulókat, hogy azután, hogy egy-egy gyakorlatot, darabot megtanulták, alakítsák át és hozzák létre egy saját változatot³⁵.

A kreatív pedagógia a zongoraoktatásban a 70-es években indult. Egyik atya a lengyel – de Belgiumban, aztán Olaszországban telepedett – zongoraművész, zeneszerző, pedagógus és nem mellesleg Mensa tag Piotr Lachert³⁶. Elmondása szerint módszere négy fő pilléren alapszik: az értelem, a látvány, az irányított rögtönzés és a művészi élmény. A diáknak előbb jól kell megértenie azt az elemet, amit tanulni szeretne, de ezt látnia is kell a klaviatúrán – mivel a zongora az egyetlen hangszer, amit nézni is lehet játék közben – és ezt élveznie is kell. Az irányított rögtönzés összehasonlítható az építőköcska játékokkal: tíz gyereknek adjuk ugyanazokat az építőelemeket, de tíz különböző várat kapunk³⁷. Így a „Méthode créative” rögtön olvasással indul, de nem a hagyományos módon, hanem az irányokat jelezve (magas/mély), a billentyűk elhelyezését (pl. 2 fekete) és hogy melyik kézzel játsszon³⁸. Módszere 2010 óta online kurzusként is elvégezhető: mind a 15 lecke tartalmaz egy videót, amelyben elmagyarázza, mi a gyakorolandó elem és pontosan mi a teendő, egy letöltendő kottát, és egy hangfájlt, amelyre improvizálni lehet³⁹. Szerencsém volt metodikát tanulni Piotr Lachert-tel, és egyik beszélgetés során megkérdeztem tőle, mi vezette arra, hogy zeneszerzéssel foglalkozzon. Azt válaszolta, hogy még Lengyelországban főiskolásként ráeszmélt, hogy nem jó úton járt művészileg:

³⁴ Klaus Runze Intermedia Artist <http://www.klaus-runze.com/twohand.html> (2021.03.03.)

³⁵ BAULD, ALISON: *Play Your Way. Volume I.-III.* London, Novello & Company Limited, 1992.

³⁶ Lachert Foundation Brussels <http://www.lachertfoundation.eu/bio.html> (2021.03.07.)

³⁷ Piotr de Peslin Lachert Youtube csatornája, Teaching Piano playlist, „Cours de piano pour débutants” <https://www.youtube.com/watch?v=v874m3GOpiQ> (2021.03.07.)

³⁸ LACHERT, PIOTR: *Méthode créative pour piano*. Bruxelles, Éditions TEMV!, 1991.

³⁹ piano Lachert http://www.pianolachert.eu/index.php?lang=it_utf8 (2021.03.07.)

társaival stopperórával mérték, hogy ki tud gyorsabban Chopin-t játszani! Attól kezdve – bár tovább fejlesztette magát előadóművészként – a kreativitás irányába indult, amely közelebb áll a művészet fogalmához, mint a technikai bravúrok, amelyek inkább egy sportteljesítmény.

Apagyai Mária nem csak az improvizáció híve, hanem az interdiszciplinaritás fontosságára hívja fel a figyelmet. Ha a tanuló rájön, hogy az elemek nincsenek izolálva, hanem máshol is észrevehetők, jobban fog megérteni egy-egy jelenséget. Ha képes felfedezni a kapcsolódásokat a különböző területek között, gyorsabban fog reagálni, rövidülni fog a tanulási idő⁴⁰. Három kötetes zongoraiskolájával kimondott célja, hogy a kis növendékek „ne „zongorázó gépek”-ké váljanak, hanem az összefüggések felfedezése ill. megérzése által, a zongorán keresztül alakuljon ki bennük egy kreatív emberi gondolkodás, mely a kreatív zenélést is megalapozza.”⁴¹ Komplex vizuális és zenei tanítási módszerét képzőművész férjével, Lantos Ferencsel együtt dolgozta ki. Az alkotásokban és az alkotáshoz a rendet keresik, kerestetik meg növendékeikkel, azaz azt a fajta teremtet rendet, amely a természetben fedezhető fel. Ezzel segítik a tanulókat a saját gondolataiban is rendet teremteni, és ezeket zeneileg (vagy képileg) kifejezni.⁴²

⁴⁰ APAGYI MÁRIA: *On Interpreting Piano - Dream*. Pécs, Crætive, 2014. 43.

⁴¹ APAGYI MÁRIA: *Zongorálom Kreatív zongoratanulás I. kötet*. Pécs, ANK Martyn Ferenc Művészeti Szabadiskola, 2008. 7.

⁴² Apagyai Mária Youtube csatornája, portré video
<https://www.youtube.com/watch?v=0FcjexPKV9E&t=2s> (2021.03.07.)

4 Új pedagógiai irányzatok

Az elmúlt húsz év különböző reformjai világszinten bebizonyították, hogy egy sikeres – nem szelektív – oktatáshoz erős pedagógusképzésre van szükség. Ehhez vonzóvá kell tenni a szakmát, anyagi és társadalmi elismerést kell biztosítani a tanároknak. A központi irányítás, a szabványosítás, a hierarchizálás nem hoznak jó eredményeket. Helyette engedni kell a jól képzett helyi szereplők kreativitásának kibontakoztatását, megadva nekik a szükséges erőforrásokat, a horizontális szakmai eszmecserét kell előtérbe helyezni, folyamatosan együttműködve az egyetemekkel és az önkormányzatokkal, helyi vállalkozókkal, szülőkkel.⁴³ Ezek az új irányzatok a cégirányítási kultúrába is megjelentek⁴⁴. Egyre jobban kitűnik, hogy ahogyan nő a népesség és hódít a mesterséges intelligencia, a humánus és a fenntarthatóság fontosabb a versenyzésnél, az együttműködési képesség (és ezen belül az egyéniségek kibontakoztatása) és az inkluzív szemlélet (és ennek megvalósításának képessége a gyakorlatban) nélkülözhetetlen tulajdonságok egy sikeres élethez. Az irányító/irányított egyirányú modell a múlté, a felelős viselkedés a jövőé (és már a jelené): a demokratizálódás növelni a jogokat, de minden joghoz tartozik egy kötelesség; ha az egyéni képességek és a sajátos tehetségek előtérbe kerülnek, párhuzamosan nagyobb felelősséget kell vállalni – egyénként - a közösségért. A kompetenciák, amelyeket a XXI. századi pedagógusok hivatottak (lennének) fejleszteni a szakértők szerint a következők: komplex problémamegoldás, kreativitás, kritikai gondolkodás, emberekkel való bánásmód, együttműködés, érzelmi intelligencia, döntéshozatal és ítélőképesség, szolgáltatásorientáltság, tárgyalási készségek, rugalmas gondolkodás.⁴⁵ Még a kíváncsiságot és a kiegyensúlyozottságot hozzátehető⁴⁶, valamint a rezilienciát és a más emberekben vetett bizalmat⁴⁷. Ehhez

⁴³V.ö.: SCHLEICHER, ANDREAS: *Quelle école pour demain? Bâtir un système scolaire pour le XXIe siècle*. Québec, Presses de l'Université du Québec, 2019. 57.-142.; SAHLBERG, PASI: *Finnish Lessons 2.0*. New York, Teachers College Press, 2015. 54.-97.; DEHAENE, STANISLAS: *How We Learn*. U.S.A., VIKING, 2020. 237.-245.; ROBINSON, KEN - ARONICA, LOU: *Kreatív Iskolák*. Budapest, HVG könyvek, 2018. 75.-93.

⁴⁴ Le Modèle EFQM (free short version 2019) 6.-7. <https://www.efqm.org/efqm-model/> (2020.12.28.)

⁴⁵ Csépe Valéria: Tartalom és keret – Harmonizációs feladatok a fejlesztésben. Prezentáció. Budapest, Oktatási Hivatal 2017. november 16.

https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktataskonferenciak/MKKR_171116_I-1-Csepe.pdf (2021.04.01.)

⁴⁶ ROBINSON, KEN: I.m. 154.-161.

⁴⁷ SCHLEICHER, ANDREAS: I.m. 243.-248.

egyenlő a minőségi oktatásra kell fókuszálni és nem a mennyiségre⁴⁸, illetve abból a szempontból kell tanítani a művészeteket, hogy képessé tegyünk a tanulókat befogadóvá válni tőlük eltérő kultúrával rendelkező emberekkel.⁴⁹

Ezeknek az alapelveknek a megvalósítása érdekében, az európai irányelvekkel összhangban, többek közt két továbbképzési program indult Magyarországon. Mind a kettő szemléletváltást követel a pedagógustól. Az egyik - a Komplex Alapprogram⁵⁰ - a differenciálás valódi megértését célozza meg, a másik - a Tanulási eredmény-alapú tanulói/pedagógiai értékelés⁵¹ – a tanítási folyamatok irányairól alkotott elképzeléseket bolygatja meg.

⁴⁸ SAHLBERG, PASI: I.m. 243.-248.

⁴⁹ ROBINSON, KEN: I.m. 162.

⁵⁰ Tanulni élmény! Komplex Alapprogram:

<https://www.komplexalapprogram.hu/cms/tartalom/megtekint/erdeklodoknek> (2021.04.01.)

⁵¹ Magyar Képesítési Keretrendszer honlapja, pedagógus-továbbképzési programok

<https://www.magyarkepeses.hu/dokumentumok> (2021.04.01.)

5 Megoldások keresése

5.1 A kottaolvasás

Meglepőnek tűnhet, hogy egy zongoratanárnak akadályként jelenik meg a kottaolvasás. Pedig klasszikus zongorát oktatni anélkül, hogy a tanuló jól tudjon a zenét olvasni, szinte lehetetlen küldetés. Mi okozhat problémát? Rosszak a szolfézstanárok? Nem hiszem, hogy háritással eredményre juthatunk. Érdemes inkább azután kutatni, hogy milyen agyi tevékenységgel van dolgunk ilyenkor, és eszerint egy hatékony fejlesztést kidolgozni. Dr. Acsády László neurobiológus, a MTA Kísérleti Orvostudományi Kutató Intézet munkatársának írása hasznos információval szolgál: *„A zenész számára a vizuális inger a kotta. Érdekes módon kotta olvasásakor nem a szövegolvasásért felelős, a fali lebenyben található olvasóközpont mutat fokozott aktivitást. A hangjegy feldolgozást egy olyan agykérgi terület végzi, mely a látási információk térbeli feldolgozásáért felelős, azaz a „hol van az adott tárgy a képmezőnkben?” kérdést segít eldönteni. Ez arra utal, hogy a zenészek a kottát más alapelvek szerint dekódolják, mint az írott szöveget. E dekódolás alapvetően téri legjellegű információt használ, tehát a jel nem más, mint a kottafejek egymáshoz viszonyított helyzete.”*⁵²Ezzel rögtön világossá válik, miért is megy annyira nehezen a kottaolvasás a magyar gyerekeknek. Legtöbbször a zongoratanítás azzal kezdődik, hogy megtanítjuk a törzshangok neveit és ezek elhelyezését az ötvonalas rendszeren violinkulcsban és basszuskulcsban. Aztán nagyon egyszerű dalokat kottából eljátszatunk úgy, hogy előbb elénekeltetjük a dalocskát a gyerekekkel szöveggel, szolmizálva, valamint a hangok nevével. Ha nehézségekkel ütközik a tanuló, akkor – vagy ő, vagy a szülő, vagy a tanára - leírja minden egyes kottafej alá a hangok nevét, esetleg színekkel társítva – és otthon a saját hangszerének billentyűire. Ez sajnos inkább gátolja a zeneolvasási folyamat kialakulását, mert jobban erősíti az agyban az előbb említett olvasóközpontot, holott nem azzal olvas zenét a gyerek. Ráadásul zűrzavart okoz az, hogy a magyar zenei ABC-t a C-től tanítják - vagy azért, mert a dúr skála hangzását akarják rögzíteni (de akkor keveri a gyerek a C-t a dó-val), vagy azért, mert túl bonyolult elmagyarázni, miért jön a „H” az „A” után. A siker érdekében előbb rendkívül fontos „bekapcsolatni” azt a reflexet, hogy a magas hangokat a zongorán

⁵² ACSÁDY LÁSZLÓ: A zenetanulás idegrendszeri háttere, II/1. *Parlando*. 2003/1.
<http://www.parlando.hu/Acsadi1.htm> (2021.03.19.)

jobb oldalon keressük (és majd a kottatartón elhelyezett papíron ténylegesen magasabban), a mélyebb hangokat viszont bal oldalon. Ha a gyerek megtanult szolmizálni a kézjelekkel, és így már kifejlődött a hallása (és belső hallása), nagy előnye van. Az úgy nevezett betűkotta használata viszont ilyen értelemben eléggé veszélyes, hiszen megint egy másik betűs rendszerrel van dolgunk, amely még jobban összezavarhatja a gyereket. Olvasáskönnyítő eszközök lehetnek még a papíron szélesebben elhelyezett vonalak, a mágneses tábla és a mágnes korongok használata, vagy ami az egyik kollégám csinál: öt rövid párhuzamos csíkot helyezett el a földön, és arra ugrálnak a gyerekek hangról hangra. A hangok állatokkal való helyettesítése sem segíti a kottaolvasást, csak a hangok és a billentyűk neveinek megjegyzésére adhat támaszt – bár addig, amíg a gyerek nem tanulta meg a betűket az iskolában, vitatható, szükséges -e egyáltalán hagyományos kottából zenélni. Váltott kézzel pentaton dalokat tanulni a fekete billentyűkön, ezekkel szolmizációval is énekelni, illetve transzponálni, bőven ad feladatot kisdiáknak és tanárnak egyaránt főleg, ha Piotr Lachert térbeli játékait is használjuk. A törzshangok neveit jól ismerő gyerekekkel Michael Aaron zongoraiskolája, vagy Pouillard-é igen előnyös, mert jól érzékelteti a gyerekekkel ezeket az irányokat, és az ujjak számát is összekötteti a magas/mély fogalomhoz. Az agykutatási kimutatások alapján fontos szempont továbbá, hogy ez a két tankotta rögtön a kétkezes kottasorok követését követeli, ezzel megerősítve azt, hogy magasabban helyezkedik el a jobb kéz. Természetesen csak akkor érdemes ezeket elkezdeni, ha a gyerek kéztartása már viszonylag stabil, és ha az egyszerűbb dalok hallás utáni játéka kialakult.

5.2 A motiváció

A zeneiskola nem egy kötelező képzés. Legalább hivatalosan. Nagyon szomorú, ha egy szülő kötelezővé teszi a hangszertanulást. Inkább úgy kellene alakítania az otthoni légkört már a baba születésétől kezdve (vagy már azelőtt), hogy a zene és a hangszerek iránt érdeklődővé válhasson. A gyerek alapvető zenélési szándéka egy tényező – és talán az egyetlen -, amely érdemes megvizsgálni és tisztázni a felvételin. De ha úgy vesszük, hogy saját elhatározásából – vagy pozitív értelemben vett környezeti befolyással - jelentkezik a gyerek, azt jelenti, hogy alaptól motivált. Akkor miért vannak nehézségei a zenepedagógusoknak a motiválással? Talán érdemes átgondolni, miért is jár zeneiskolába a gyerek. Mert ha azt megkapja, akkor nem lesz

szükség egyéb motiváló eszközre, jutalom matricákra vagy csokikra. Itt is dr. Acsády László fentebb említett írása szolgálhat igen hasznos információkkal. *„E felmérés után következhetett a számítógépes képalkotó eljárással az idegrendszeri aktivitás regisztrálása. Az eredmények a kutatókat is meglepték. A pozitív zenei élmény hatására azok az agyterületek aktiválódtak, melyek a természetes biológiai jutalmazási ingerek (pl. étel, szex) pozitív, megerősítő jellegét is közvetítik a szervezet számára. Ezen agyterületek nélkülözhetetlenek a fajfenntartási cselekvésekhez szükséges motiváció kialakításához. A jutalom központok aktiválódása mellett csökkent működést mutattak a félelmet, elkerülést szabályozó idegrendszeri területek (amygdala, hippocampus). Miért különlegesek ezek az eredmények? A zene biológiailag nem releváns inger, szoros értelemben nem szükséges túlélésünkhöz, szaporodásunkhoz. Mégis, a zenei élmény azon területeket aktiválta, melyeket a fennmaradásunkhoz szorosan kötődő biológiai élmények is aktiválnak. A zene és az ősi idegrendszeri örömközpontok ilyen jellegű kapcsolata valószínűleg meghatározó lehetett a zene kialakulásában, fennmaradásában, illetve a muzsika közösségi tényezővé válásában.”*⁵³ Ez azért is nekünk, zenepedagógusoknak rendkívül fontos figyelembe vennünk, mert ha megértjük, mennyire fontosak ezek az agyi területek a boldog, kiegyensúlyozott élet eléréséhez, szinte kötelességünk kizárólagosan élménypedagógiát alkalmazni. Minden lehetséges módon el kell kerülnünk azt, hogy kudarc élménye legyen a gyerekek a zenével, zenéléssel kapcsolatban, akár szolfézsórák, akár hangszeres órákról van szó vagy kamarazenélés, kórus vagy zenekar. Ez különösen fontos a tehetséges és/vagy maximalista gyerekeknél, akiket egymással versenyeztetünk és az aktuális képességeit feszengető darabok megtanulásával terheljük, illetve a hátrányos helyzetű gyerekeknél vagy a beilleszkedési és magatartási problémákkal küzdő tanulóknál – tehetségüktől függetlenül. *„E központok felelősek a külvilág pozitív élményeinek közvetítéséért. Megerősítik azt a cselekvést, ami az adott pozitív élményt okozta, kialakítják a kellemes inger eléréséhez szükséges motivációt. Ezek az agyterületek a kábítószeres támadási pontjai is. Egy lényeges különbség természetesen van. A természetes pozitív élmények esetén a szervezet saját belső, természetes „kábitószere” okozza a kellemes érzést, mely miután feladatát megtette megfelelő rend szerint elbomlik, aberráns aktivitást, függőséget nem okoz. A kábítószer a szervezet számára idegen anyag, erősebben*

⁵³ Uo.

*kötődik az idegsejtekhez és nem tud elbomlani. Hatását itt, most nem kell részletezni.*⁵⁴

5.3 Figyelem

Verseny van az emberek figyelméért. A média, a politika, a kereskedelem, a szolgáltató szektor is abból tud megélni, hogy mennyi figyelemegységet szerez. A közösségi média is azon építkezik: melyik poszt, hány „like”-ot kap. A reklámok bármikor „beleszólnak” a tevékenységeinkben, akár filmnézésről van szó, akár cikk olvasás, vagy autóvezetés. Mindenféle csengő vagy „pittyegés” jelez nekünk, hogy éppen valami „fontos” információ érkezett. Gépi zene már mindenütt szól: várótermekben, éttermekben, telefonos ügyfélszolgálatokon, de akár metróállomásokon vagy szállodák mosdóiban. Az élő kommunikációnak már sokkal kevesebb hatása van. Megy a TV - de senki sem figyel rá. Megy a zene - de ki hallgatja? Még szomorúbb jelenség az, hogy a zene a beszéd elnyomására is szolgál: előkelő bálokon is csak az est elején enyhébb hangerőn szól az egyébként élőzene, de ahogy fogy az alkohol, egyre magasabbra tekerik. Mozitermekben egészséges hallással rendelkező ember füldugóval is tökéletesen hallja a leghalkabb jelenetet is.

De mi is a figyelem? Hogy működik a figyelem irányítása? Figyelni annyit jelen, hogy az agyunk a nem kívánatos információkat elnyomja, ezzel vakká válunk mindennel kapcsolatban, ami nem a figyelmünk fókuszában áll.⁵⁵ Nekünk, hangszeres tanároknak ez egy lényeges adat, mert rendszerint a hibákra hívjuk fel a tanítványaink figyelmét, a hibák miatt állítjuk meg, és azt akarjuk, hogy a gyerek ezeket javítsa. Teljesen jó szándékkal tesszük ezt, de ezzel felnagyítjuk a rosszat és elnyomjuk a jót. Óra közben a gyerek kíváncsiságát folyamatosan kellene ébren tartanunk, a figyelmét a lényegre irányítanunk, arra a konkrétumra, amelyről az aktuális óra szól. Ez egy komoly tervezési munkát igényel a tanár részéről, amely szükségelteti azt a képességét, hogy érzékelje, mit és hogyan is „lát” a gyerek valójában. Fontos például, hogy – bár zongorázni követeli azt, hogy több tevékenységet is egyszerre elvégezzük (kottaolvasás, két kezünk szimultán irányítása külön dallamok létrehozásához, pedálok használata, stb...) – mindig egyetlen egy dologra kérjük meg a gyereket, hogy figyeljen. és addig, amíg az egyik apró tevékenység nem automatizálódott, nem „épült

⁵⁴ Uo.

⁵⁵ DEHAENE, STANISLAS: I.m. 147.-175.

be”, nem sürgethetjük a „másra figyelést”⁵⁶. Így sok-sok hasonló tevékenységet igénylő, de a gyerek kíváncsiságát ébren tartó darabokra, feladatokra van szükség. Sajnos legtöbbször a zongoraiskolák túl gyors léptékben haladnak, túl sok információt próbálnak egyetlen egy lapon átadni, vagy túl sok díszítő elemet tartalmaznak, amelyek elterelik a tanuló figyelmét.

5.4 Kitartás

Érdekes adat, hogy pont a kitartás hiánya a növendékeknél okoz nehézségeket a zongoratanároknak, holott ez kulcskompetenciának számít, amely feltétlenül fejlesztenünk kell a gyerekek iskolai éve alatt ahhoz, hogy sikeresek lehessenek az életben. E miatt ennek a nem ideálisnak mondható helyzetnek a kezelésére különös figyelmet kell szentelnünk. Nagyon fontos, hogy már a tanulmányaik kezdetén tapasztalati szinten megértsék a kicsik a dolgok lényegét.⁵⁷ Egy kezdővel veszélyes olyan feladatokat adni, amelyben nem látja az értelmét, mert számára a billentési fajták, az újrend fontossága, a helyes testtartás nem lényeges szempontok. Egy gyerek azért jelentkezik zongorára, mert a hangszer, mint olyan, érdekli, vagy mert úgy szeretne tudni zongorázni, ahogyan a nagyok. Amikor kiderül számára, hogy ehhez tíz évig kell pontosan azt csinálni, amit mond a tanár, napi fél vagy egy órán át, hogy élvezetessé váljon a zongorázás, és emellett heti két alkalommal összefüggéstelen elméleti adatokat hallgatnia szolfézsórán, hamar lankadni fog a kezdeti lelkesedése. Amikor a nyolcéves fiam hazajött a zeneiskolából, és megérdeklődtem, mi történt szolfézsórán, lelkesen magyarázta, hogy megtanulták az F-dúr skálát, és hogy van benne egy „B”. Természetesen megdicsértem, hogy figyelt órán és ezt megjegyezte, de megkérdeztem, hogy ez mire való. Erre nem tudott válaszolni. Akkor elmondtam neki, hogy dallamokat tud vele kitalálni. Ki is próbálta. Aztán megemlítettem, hogy van két fontosabb hang, az első meg az ötödik, amelyekkel lehet jó kis kíséretet hozzátenni a dallamához. A tesót belevontuk a komponálási kísérletbe, és igenis egyértelmű lett számukra, hogy „hamisan” szól, ha a „H”-t nyomják „B” helyett. Egy ilyen tanítási mód sok tervezést igényel a pedagógustól, mert mindig azt a fajta felfedezési feladatot kell adni, amely célt fog érni az adott tanulónál. Ehhez a fent említett improvizatív zongoraiskolákból lehet meríteni. A cél az, hogy a növendék

⁵⁶ Uo.

⁵⁷ Uo. 177.-197.

tapasztalhasza, kipróbálhasza, elemezhesse, összehasonlíthassa a tanulandó elemeket, és reflektáljon aktívan. A tanulási eredmény-alapú oktatás szemleletének elsajátítása hasznos lehet a hangszeres tanárok számára, hogy konkrétizálni tudják minden egyes óra célját. Az általánosan alkalmazott differenciálás az, hogy olyan darabokat válassz a tanár, amely illenek a gyerekekhez, tetszenek neki, valamint a nehézségi foka és/vagy stílusa a vizsgán elfogadható. A tanár reméli, hogy ha „tetszik” a darab, adni fog elegendő motivációt a megtanulásához – amelyhez bizony kitartás kell. Sajnos nem így működik: a kitartáshoz a kíváncsiság folyamatos ébrentartására van szükség. Ha egy gyerek nem gyakorol, sok oka lehet, de ilyen esetben a következő órán ugyanazt venni, és órán „ismételni”, veszélyes. Az kell, hogy a tanár felmérje, mivel képes a növendéket továbbra is kíváncsivá tenni és például a tanulandó darabot másképpen közelíteni, vagy ugyanazt az elsajátítandó technikát más zenei anyaggal gyakorolni. A „megtanuláshoz” szükséges kitartásra szükséges egy lelkesítő cél. A kötelező vizsga megléte nem feltétlen elegendő – ez sokszor a felnőttekkel sem működik. Mint kiderült, a kötelező nyelvvizsga megléte a diploma megszerzéshez sem volt elegendő ahhoz, hogy nyelvet tanuljanak. A nyelvtanuláshoz (és a zene is egy nyelv) szükséges kitartás eléréséhez a kommunikáció szándéka és az idegenekkel való megismerkedési vágy szükséges. Ezen a téren a pedagógusi felelősség óriási, mert egy kisgyerek alapvetően nyitott – de ha rossz tapasztalatokat szerez kicsi korban, nehéz lesz később ugyanazon a területen őt kíváncsivá tenni. Érdemes a projekt alapú és a kooperatív pedagógiai módszerekkel mélyebben megismerkedni, akkor is, ha a zongoraoktatás jellegzetesen egyénileg zajlik. A tantárgyközi lehetőségeket ki kell aknázni, és azt, hogy az aktív zenélésbe mivel tudjuk leginkább bevonni a növendéket, például attól függően, hogy aktuálisan melyik intelligencia típus fejlettebb nála⁵⁸. Ha a szülő beíratta a gyereket egy nem kötelező képzésre, és látja, hogy a gyereke fejlődik, szereti, élvezetből nyúl a hangszerhez, miért vinné el onnan? Egy gyerek, ha jól érzi magát egy csapatban, az órákon, ha tapasztalja a fejlődést, ha alkalmazni tudja a tanultakat, miért hagyná abba? Más ok nem lehet, csak a következő: a ráfordított energia (idő, pénz, stb.) nem térül meg.

⁵⁸ GARDNER, HOWARD (blog bejegyzés, 2020.október): The Intelligences of Making Music: A Personal Exploration <https://www.multipleintelligencesoasis.org/blog/2020/10/20/the-intelligences-of-making-music-a-personal-exploration> (2021.03.28.)

5.5 Gyakorlás

A kérdőív alapján a tanárok többsége a szülőket okolja azért, mert a gyerekük nem gyakorol eleget: nem biztosítanak sem megfelelő hangszert a gyakorlásra, sem elegendő időt a gyereküknek, szakkörnek tekintik a zenetanulást (vagy akár gyermekmegőrzőnek). De biztos, hogy a szülő tehető felelősé? Ha a szülőnek kell nyomást helyeznie a gyereken, hogy gyakoroljon és járjon órákra, akkor baj van. Ha a szülői vágy miatt zenél a gyerek saját akarata ellenére, akkor is baj van. A jó szülő-gyerek kapcsolat viszont egy rendkívül fontos kapcsolat, amelyet óvni és támogatni kell. Ezen talán egy jó zeneiskola, empatikus és jól képzett zenetanárok tudnak segíteni. Egy művészetoktatási intézménynek kiemelt szerepének kellene tekintenie azt, hogy egy biztonságos, ítélkezés nélküli környezetet hozzon létre a gyerekek számára, hogy kreatív énjüket tudjanak fejleszteni – akár tehetségesek, akár nem, akár van lehetőségük sokat gyakorolni, akár nem. A gyakorlásra ösztönzéshez flow élménybe kell részesíteni a növendéket egyfelől órán személyre szabott kreatív feladatokkal, másfelől azzal, hogy nagyon konkrét, nem túl nagy erőfeszítéssel elérhető célokat tűzzünk ki a tanulóval együtt.⁵⁹ Flow élmény nélkül nem lesz sem kreálás, sem újrakreálás (interpretáció). De fordítva is igaz, és mivel a zene egy kommunikációs eszköz, különböző „személyes projektek” létrehozást kell „provokálni”: a családi karácsonyi ünnep kiemelése egy – titokban szépen megszervezett - kis házi koncerttel, anya születésnapjára egy szép darab eljátszása, a legjobb barátnők négykézzel „játszanak”. A vizsgák és iskolai szereplések sokszor túl nagy stresszt okoznak, öröm nélkül, mert tudják, értékelésről van szó, ahol a tökéletlenségeket számolják, mint a fogalmazásokban, amelyekben pirossal emeli ki a felnőtt olvasó az összes helyesírási hibát. Fegyelmezéssel, rossz jegyekkel, de könyörgéssel sem fogjuk elérni, hogy a növendék gyakoroljon. Az órát viszont úgy lehet megtervezni, hogy egy konkrét nehézséget – vagy bármelyik kitűzött kis célt - legyőzzön a gyerek egy jól felépített, helyesen irányított - de önállóan elvégzett, változatos gyakorlatsor után. A hibákat arra kell használni, hogy ezáltal jobb megértést érje el a tanuló⁶⁰. A tanári hangos éneklés vagy a mérő tapsolása a „kijavítás” érdekében, miközben játszik a gyerek, nem célra vezető, mert azzal bebizonyítja neki,

⁵⁹ HRUSKA EMESE: A zeneszeknek is segít a flow. *Papageno*. 2021.március 5. [A zeneszeknek is segít a flow – Ezt kell tudnod róla \(papageno.hu\)](https://papageno.hu) (2021.03.25.)

⁶⁰ DEHAENE, STANISLAS: I.m. 199.-220.

hogyan csinálja. Ez leértékelő és demotiváló hatással bír. Viszont nagyon kicsi célokra bontani a tananyagot, amelynek az elvégzése sikerélményt ad, rendkívül fontos. Ha megérti a gyerek, hogy rövid ideig, de gyakran elvégezve (a „gyakorlás” lényege) egy-egy mozdulat, egy-egy dal eljátszása a zongorán egyre könnyebben fog menni, otthon is el fogja végezni⁶¹. Sajnos egyre többször azt tapasztalom, hogy különböző okok miatt a heti kétszer 30 perces órákat összevonják, és így csak heti egy alkalommal 60 percet találkoznak a növendékkel. Ez a negyedik évfolyam előtt kifejezetten káros. A lehetőség, hogy kapjon egyéni órát ilyen gyakran egy növendék egy kincs Magyarországon, amelyet óvni illik: kincs a tanulónak, mert rendszeresen fog további lendítést kapni a lelkesítő tanártól, és kincs a pedagógusnak, akinek lehetősége van így egyenletesebben és tervezhetőbb módon haladni. A helyes gyakorlás kialakításához érdemes a memória folyamatokra vonatkozó kutatásokat tanulmányozni. Így kiderül, hogy bár könnyűnek tűnhet hasonló részeket egymás után gyakorolni, ez kudarchoz vezet⁶². Az agykutatók hangsúlyozzák az alvás fontosságát a tanulási folyamatokra és a gyakorlási hatékonyságra. Nekünk is érdemes ezt a fontos, tudományosan bizonyított üzenetet továbbítani tanítványainknak és szüleiknek.

5.6 BTMN és SNI

A kérdőív alapján a legtöbb tanár nem részesült ilyen irányultságú képzésben, viszont legtöbbjüknek legalább néhány tanítványánál észlelt problémát. A fiatal kollégák sem, akik kevesebb, mint öt éve vannak a pályán. Érdemes lenne kideríteni, mi ennek az oka, holott évről évre nő a speciális módszertant igénylő gyerekszám⁶³, az alapfokú művészeti iskolákba jellemzően „mindenkit fel kell venni”, valamint a NAT hangsúlyozza a zene terápia, fejlesztő jellegét, és szorgalmazza az integrációt.⁶⁴ Teljes mértékben a tanár nyitottságától és kitartásától függ, fog-e megfelelő eszközöket találni a sikeres oktatáshoz, hajlandó-e (sokszor nem kevés) pénzt is befektetni olyan továbbképzésbe, amely nem lesz honorálva fizetésemeléssel.

⁶¹ Uo.: 221.-233.

⁶² ACSÁDY LÁSZLÓ: A zenetanulás idegrendszeri háttere, II/2. *Parlando*. 2003/2.
<http://www.parlando.hu/Acsadi2.htm> (2021.03.29.)

⁶³ Központi Statisztika Hivatal/ oktatási adatok, 2019/2020:
<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/oktat/oktatas1920/index.html> (2021.03.22.)

⁶⁴ Oktatási Hivatal honlapja: A 2020-as NAT-hoz illeszkedő tartalmi szabályozók/Az alapfokú művészetoktatás alapprogramja 2. melléklete 2.:
https://www.oktatas.hu/koznevelas/kerettantervek/2020_nat/iranyelvek_alapprogramok/alapfoku_muveszetoktatasa (2021.03.22.)

Szorgalmasan keresve is nehéz konkrét segítséget kapni SNI gyerek tanításához. Idegen nyelveken könnyebb: például az ABRSM (Associated Board of the Royal Schools of Music) egy ingyenesen letölthető segédanyagot tett ki a honlapjára. Figyelemre méltó, hogy ez az írás SNI-barátnak nevezi a Kodály módszert.⁶⁵ Külföldön léteznek egyetemi továbbképzések speciálisan zenetanároknak.⁶⁶ Bár az Oktatási Hivatal az SNI irányelveket és a BTMN szakmai ajánlást elérhetővé teszi⁶⁷, a megvalósulásuk nem megoldott a művészeti oktatásban, a pedagógusok magukra maradnak, nagy szakadék van a mindennapos nehézségek és a leírt ideálok között.

5.7 Értékelés

A művészeti vizsgákon túl sokszor inkább a tanárt értékelik. Ettől a tanár stresszel és nyomás alá helyezi a diákjait. Ha a diák nem az – egyébként nem pontosan megfogalmazott - elvárásoknak megfelelően teljesít, akkor a tanár saját magát védi különböző „magyarázkodásokkal”. A végén mindenki négyest vagy ötöst kap, akkor is, ha egyáltalán nem érte el a diák a kerettantervi alapkövetelményeket, nehogy többet kerüljön a családnak a tandíj, és – főleg - nehogy kiiratkozzon a gyerek. Az előképzősöket csak szövegesen szabad értékelni, így szinte mindenki – a kötelezően alkalmazandó sablonszöveg alapján – „kiválóan teljesít”. Minden tanévvégén nagy adminisztráció vár tanárookra és vezetőkre egyaránt a drága, keményborítékú bizonyítvány kitöltésével, amely semmilyen jogosítványt nem ad: az alapfokú művészeti iskola elvégzése nem ad plusz pontot a gimnáziumi felvételhez, és nem is követelmény a zeneművészeti szakgimnázium megkezdéséhez. Vizsgák, ellenőrzések természetesen kellenek. De talán másképpen kellene megfogalmazni azokat: legyenek inkább megtett utak és elért célok. Minden félévben – sőt, évközben is – a diákok mutassák meg, milyen utat tettek meg, mit valósítottak meg, milyen projekteken vettek részt, és ezeket dokumentálják felvételekkel, reflektáljanak röviden, hogy a projekt elvégzésével mit tanultak, miben fejlődtek. Az államilag támogatott tizenkettő év alapfokú képzés alatt (kettő előképző, hat alapfok és négy továbbképző) legyen összesen négy valódi vizsga külső bizottság előtt: az előképző végén (ezekben az

⁶⁵ ABRSM, Teacher Support, Downloadable resources: [making-music-accessible-teaching-students-with-dyslexia.pdf](https://www.abrsm.org/making-music-accessible-teaching-students-with-dyslexia.pdf) ([abrsm.org](https://www.abrsm.org)) (2021.03.21.)

⁶⁶ Id.: Haute école spécialisée bernoise/formation continue: <https://www.hkb.bfh.ch/fr/formation-continue/cas/enseignement-musical-besoins-particuliers/> (2021.03.21.)

⁶⁷ OH/2020-as NAT/Irányelvek és alapprogramok: https://www.oktatas.hu/koznevelas/kerettantervek/2020_nat/iranyelvek_alapprogramok (2021.03.22.)

években kiscsoportos hangszeres oktatás legyen inkább, a hallás és ritmusérzék fejlesztő játékos szolfézsórák mellett), a harmadik és a hatodik alapfok végén (alapvizsga), és a záróvizsga. Ne csak a „betanult” három darab legyen a vizsga tárgya, hanem az évek alatt – szinte hónapról hónapra - összegyűlt portfólió, valamint a zeneelméleti, zenetörténeti és zeneirodalmi tudás is kerüljön bemutatásra, hogy egy valódi tantárgyi kapcsolódás történjen. Az alapvizsga eredmény számítson a gimnáziumi felvételi pontszámításban és legyen feltétel a zeneművészeti szakgimnázium megkezdéséhez, illetve a záróvizsga megléte számítson az egyetemi felvételnél. Az előképző legyen egy vagy két év, az alapfok itt javasolt két ciklusa legyen akár négy-négy év alatt is elvégezhető. A követelmények legyenek konkrétabbak, és főleg fokozottabbak. Ezek célok kitűzésével kreativitásra lehetne ösztönözni tanárokat és diákokat egyaránt, akik akár a szülőket és barátokat is bevonhatnának különböző zenei projektekbe, hogy a zene társas dimenzióját kiemeljék. Ezzel a tanárok minősítése is megoldott lenne, mivel sokkal többet mutathatnának pedagógiai tevékenységükből, mint egy-egy óra meglátogatásakor, ahol legtöbbször egy-egy válogatott tanuló szerepel. A tanárok továbbképzése is megoldódna, hiszen minden egyes tanulójának portfóliója készítéséhez ötletekre lesz szüksége: az iskolai koncerteken és a versenyeken való szerepeltetés nem mindegyik diáknak való, így ez a szükségszerű differenciálás szakmai kihívás lenne, amely gyümölcsöző kapcsolatok kiépítését eredményezhetne kollégák között.

6 Összegzés

Ez a szakdolgozat részemről egy szívből jövő kiáltás. A magyar zenei oktatás minősége és hatékonysága világhírű, egyedül álló. Nem csak Kodály műve, hanem egy egész nemzet kulturális öröksége. A különlegesen gazdag népzenei kincs, amely a történelem sajátossága és a földrajzi elhelyezkedés köszönhetően addig őrződött meg, amíg a fonográf feltalálása biztonságba el nem helyezhette. Huszonnyolc évvel ezelőtt államközi ösztöndíjjal érkeztem Budapestre, hogy tanulmányozzam nem csak a Kodály módszert, hanem a magyar zenei életet, annyira magával ragadó zenepedagógus személyiséggel volt lehetőségem ismerkedni egy éven át Belgiumban, míg főiskolásként már szolfézstanárként dolgoztam: Ugrin Gábor tanár úrral. A budapesti Liszt Ferenc Zeneakadémián tanultam vele – többek közt - gyakorlati tanítást és módszertant. Szerinte egy tanár csak saját hitelével tudja elérni a tanulókat. *„Ha az énektanár tud énekelni, és egy dallal mutatkozik be, nem a nevével, és rábírja őket, hogy a következő órán ők énekeljenek valamit, ők mutatkozzanak be, úgy nyert ügye van.”* Hitvallása az ének-zene tanításról a következő: *„Mélységesen hiszem, hogy az embernek szüksége van zenére. Ha rátermett embert küldünk az osztályba, aki meg tudja énekelteni a társaságot, aki el tudja hitetni, hogy mindennek az alapja, az összejtje a népdal, aki megtanítja énekelni az iskoláját, megtalálta a kiutat. Akkor a többi – a zenei írás-olvasás, a zenehallgatás – „hozzáadatik néktek”. Azon áll vagy bukik minden, hogy az illető hittel tudja-e tolmácsolni és tolmácsoltatni a népdalt. Az iskolákban nem csak képzett tanárookra van szükség, hanem misszionárius lelkületű művészekre is, akik majd a zene örömét is tanítják.”*⁶⁸A népdalok fontosságáról egy személyes élménnyel keresztül szeretnék beszélni. Ösztöndíjasként beültem Vikár László népzene kutató⁶⁹ magyar diákoknak szóló óráira. A tanár – tökéletes franciasággal - próbált engem erről lebeszélni, mivel elmondása szerint ő sokat – és gyorsan – szokott beszélni, így nem fogom őt érteni. Bár igaza volt, és sokáig nem is értettem őt, én kitartóan jártam az órákra, szótárral felfegyverkezve. Az, ami engem viszont rendkívül frusztrált, hogy nem voltam képes elsőre olvasni az órán elemzett népdalok kottáit. Érdekes módon, amikor már magyarul jobban tudtam beszélni, és

⁶⁸ „Mindenki egyért, egy mindenkiért” Késői beszélgetés Ugrin Gáborral, dr. Fehér Anikó interjúja: [Ugrin Gábor \(parlando.hu\)](http://Ugrin.Gabor.parlando.hu) (2021.03.17.)

⁶⁹ Bölcsészettudományi Kutatóközpont Zenetudományi Intézet gyászjelentése: [BTK ZTI - Vikár László \(1929-2017\)](http://BTK.ZTI-Vikar.Laszlo.1929-2017) (2021.03.17.)

kezdtém érteni a tanár úr gyors beszédét, akkor a népdalok blattolása is könnyen ment. A népdalok nyelve és zenéje közötti kapcsolat ezzel egyértelművé vált számomra. Kodály szerint a zenetanítást a gyerek anyanyelvének kéthangú mondókáival, gyerekdalocskáival érdemes elkezdni: azaz a magyar óvodásokkal a lefelé menő kis terccel (szó-mi), a francia gyerekekkel a felfelé menő kvarttallal (szó,-dó). Ha ezek a kezdeti lépések kimaradnak, és az óvodában már gépi zene szól, amire ráénekelnek a gyerekek (vagy sem), ahelyett, hogy a tiszta hangú óvónővel együtt énekes játékokat játszanának, a kisgyerekekhez igazodó, megfelelő hangfekvésben, ott valami elveszett, amely később nem pótolható. Kodály legalapvetőbb üzenete az, hogy meg kell tanítani a gyerekeket zenéül beszélni, és legyen minden gyereknek zenei anyanyelve. *„Arra a kérdésre, hogy mikor kezdődjék a gyermek zenei nevelése, azt találtam felelni: kilenc hónappal a születése előtt. Első percben tréfára vették, de később igazat adtak. Az anya nemcsak testét adja gyermekének, lelkét is a magáéból építi fel... még tovább mennék: nem is a gyermek: az anya születése előtt kilenc hónappal kezdődik a gyermek zenei nevelése.”*⁷⁰ Ezért tartom rendkívül fontosnak a minőségi ének-zene oktatás a bölcsődétől kezdve a gimnázium végéig. Nem az ének-zene tankönyv megléte, sem annak nézegetése és kitöltése. Hanem az élő zene megléte, a zenén keresztüli kommunikáció és a zenei önkifejezés. Ha a zeneiskolába egy zenéül elemi szinten már beszélni tudó gyerek érkezik, ahogyan elvárás, hogy az általános iskolába magyarul beszélni tudó gyerek érkezzen, sokkal könnyebben fog menni a zeneolvasás és a hangszertanulás. Ha viszont kiderül, hogy a gyerek nem ismeri a zenei anyanyelvét, ezt a hangszeroktatónak valamilyen módon pótolnia kell, anélkül kudarcok elé néz. Ezért tartom rendkívül fontosnak, hogy minden zenetanár, aki alapfokon dolgozik, ismerje jól Kodály alapelveit, akkor is, ha ez a pedagógiai módszert a csoportos énekoktatásra fejlesztette ki, hogy – megtalálva a hiányosságokat a tanítványainál - ezeket adaptálni és alkalmazni tudja a saját pedagógiájában. Sajnos az aktuális helyzet messze áll most Magyarországon az ideálistól. Dr. Nemes László Norbert, a Kecskeméti Kodály Zoltán Zenepedagógiai Intézet igazgatója 2014-ben a következőképpen elemezte a tanárképzést: *„Mit tapasztalunk ma az iskolákban? A teljes magyar tanárképzés van válságban, a tanárképzésben évtized óta tartó kontraszelekció több ezer rossz tanárt ömlesztett a rendszerbe. Ugyanez a helyzet a*

⁷⁰ KODÁLY ZOLTÁN – BÓNIS FERENC: *Visszatekintés I.* Budapest, Zeneműkiadó Vállalat, 1964. 246.

zeneoktatásban is. Kevés a jó muzsikus tanár. Hány magyar ének-zene tanár tud ma többet mondani egy magyar népdalról annál, hogy AABA? Hányan vannak, akik előadóművészi hitelességgel és kreatívan képesek ma az általános iskolában és gimnáziumban gyerekeket zenére oktatni? Hányan élnek a zenetanárok között zenészhez méltó életet, járnak rendszeresen koncertekre, olvassák a szakirodalmat, járnak konferenciákra, bemutatókra? Hányan vannak? Kutatómunkával sikerült már bizonyítani, hogy az ének-zene az egyik legelutasítottabb tantárgy az iskolákban. Ez borzalmasan lesújtó. Erről nem csak a médiadömping tehet, hanem a tanár is, akinek a tanítás tartalmáról és módszereiről való gondolkodása sokszor nagyon téves. A bajokat persze tetézi a zenetanításra fordítható időkeret szűkülése, de még inkább rémisztő a pedagógiai gyakorlat. „Osztály vigyázz!” – így kezdődik egy átlagos ének-zene óra a magyar általános iskolákban. S ott van a sok szánalmas dolgozat, például a zeneszerzők életrajzából, meg a zeneelméleti ismeretekből. Kis terc, nagy terc, modális meg mixolid stb. Éneklés helyett kornyikálás, nagy érdektelenség, unalom, közöny. Más problémák is vannak, lássuk be: harminc éve ugyanaz a tankönyv, ugyanaz a tananyag, harminc éve nincsen rendes hangtechnika még az ének-zenei iskolák többségében sem, nincsenek jó hangszerek, a zongora lakattal elzárva a gyerekek elől, az átszellemültség teljes hiánya. Kodály Zoltán nem erre gondolt, amikor az iskolai ének-zenei nevelésről beszélt.⁷¹” A tanár úr vezetésével kiterjedt kutatómunka folyik, amelyet érdemes figyelni zongoratanárként is, a továbbképzéseken részt venni.⁷² „Összefoglalva megállapíthatjuk tehát, hogy a nagyrészt erős genetikai kontroll alatt álló idegrendszer fejlődést a megfelelő időpontban érkezett, megfelelő intenzitású inger jelentősen befolyásolja. A zenészek idegrendszere a zene tanulás révén átalakul, ami feltehetően jobb zenei teljesítményt tesz lehetővé. E hatásnak azonban szoros időkorlátja van. Úgy tűnik az idegrendszer csak 9-10 éves kor előtt nyitott annyira, hogy a megfelelő ingerek hatására nagyobb agyterületet bocsásson egy adott funkció végzésére. Ezek a kutatási eredmények

⁷¹ CSENGERY KRISTÓF. Az iskolai zeneoktatás válsága. ZeneKar. 2014/2. 20. https://zene-kar.hu/wp-content/uploads/2017/12/zenekar_2014_2_web.pdf (2021.03.24.)

⁷² MTA-LFZE Aktív Zenetanulás Kutatócsoport: https://kodaly.hu/kodaly_mta-lfze/mta-lfze-aktiv-zenetanulas-kutatocsoport-107336 (2021.03.24.)

mindenképp alátámasztják a korai zenei képzés fontosságát.”⁷³ Újabb kutatási eredmények azt bizonyítják, hogy a korai hangszertanulás képes az IQ-t is növelni.⁷⁴

Visszatérve a hipotézisekre kijelenthetjük, hogy az első - *Az alapfokú zeneoktatás új funkciói növelik azon jelentkezők számát, akik a klasszikus zongora tanszakra hiányos adottságokkal jelentkeznek.* – teljes mértékben beigazolódott. Csak a tanárok 20,5%-a nyilatkozott arról, hogy a felvételin van választási lehetőséget és jó tanszakot tudott összeállítani és fenntartani.

A második hipotézist - *A hangszeres tanárok – különösen a klasszikus zongorát oktatók – módszertani kultúrája összefügg a növendékek lemorzsolódásával.* – e kutatással nem tudtuk teljes mértékben megvizsgálni. Összehasonlítottam az általános iskolások összlétszámát a zongorázó gyermekek létszámával, és azt, hogy ez a százalék hogyan alakult az elmúlt tíz évben, illetve hogyan változik a gyerekek korával⁷⁵.

Évfolyam (Köznevelés)	2005. év	2006. év	2007. év	2008. év	2009. év	2010. év	2011. év	2012. év	2013. év	2014. év	2015. év	2016. év	2017. év	2018. év	2019. év	2020. év
8. évfolyam	122044	116602	113673	109077	109376	101648	97844	94786	92194	93659	92677	92496	91299	92542	94702	
7. évfolyam	120771	117091	112496	112100	104670	100903	98236	95751	97260	95754	95321	94339	95363	97046	103738	
6. évfolyam	117233	112276	112344	104664	100955	97916	95986	97601	96075	95763	94447	95204	96958	103407	98218	
5. évfolyam	113277	113015	105527	101606	98416	96383	98260	96641	96575	95061	95660	97379	103971	98432	95276	
4. évfolyam	111096	103188	100613	97544	95639	97653	95967	95580	94041	94499	96152	102749	97218	94162	91946	
3. évfolyam	103112	100069	96858	94745	96969	95653	95460	94047	94611	96256	102824	97130	94030	91638	86145	

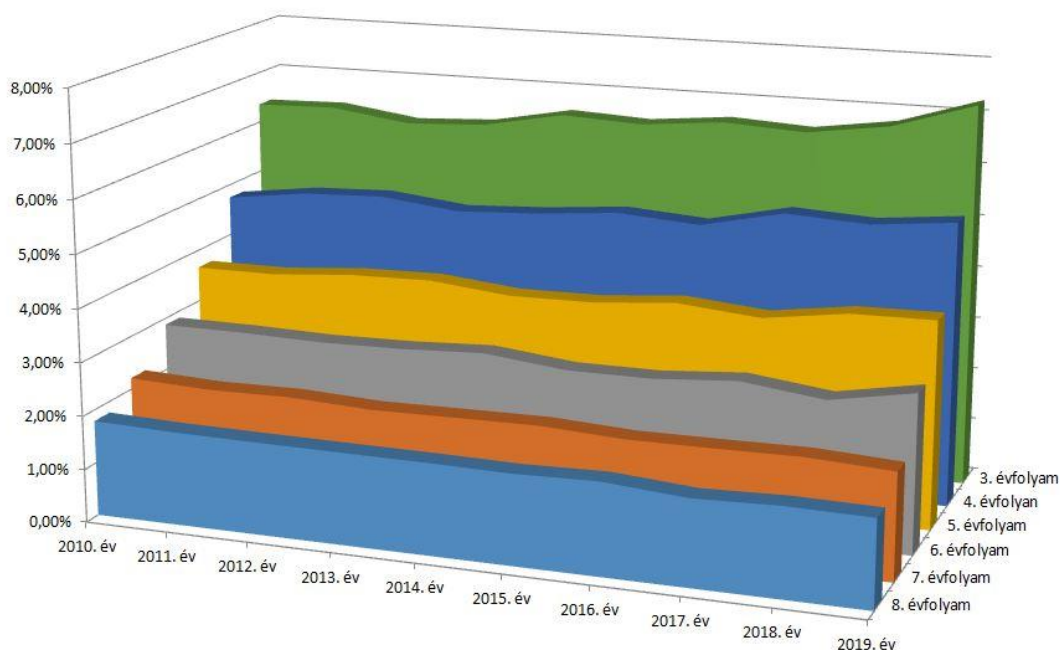
Évfolyam (Köznevelés)	2005. év	2006. év	2007. év	2008. év	2009. év	2010. év	2011. év	2012. év	2013. év	2014. év	2015. év	2016. év	2017. év	2018. év	2019. év	2020. év
zongora alapfok 6						1823	1711	1642	1586	1603	1565	1597	1470	1535	1549	1601
zongora alapfok 5						2232	2110	2075	2038	2025	2032	1934	1962	2016	2070	2235
zongora alapfok 4						2815	2752	2763	2744	2805	2609	2629	2791	2783	2928	2848
zongora alapfok 3						3528	3597	3658	3683	3477	3515	3707	3815	3835	3734	3695
zongora alapfok 2						4635	4750	4789	4553	4651	4865	5089	5151	4911	4944	4893
zongora alapfok 1						6081	6106	5816	5926	6313	6666	6441	6153	6202	6258	5797

	2010. év	2011. év	2012. év	2013. év	2014. év	2015. év	2016. év	2017. év	2018. év	2019. év	2020. év
8. évfolyam	1.79%	1.75%	1.73%	1.72%	1.71%	1.69%	1.73%	1.61%	1.66%	1.64%	
7. évfolyam	2.21%	2.15%	2.17%	2.10%	2.11%	2.13%	2.05%	2.06%	2.08%	2.00%	
6. évfolyam	2.87%	2.87%	2.83%	2.86%	2.93%	2.76%	2.76%	2.88%	2.69%	2.98%	
5. évfolyam	3.66%	3.66%	3.79%	3.81%	3.66%	3.67%	3.81%	3.67%	3.90%	3.92%	
4. évfolyam	4.75%	4.95%	5.01%	4.84%	4.92%	5.06%	4.95%	5.30%	5.22%	5.38%	
3. évfolyam	6.36%	6.40%	6.18%	6.26%	6.56%	6.48%	6.63%	6.54%	6.77%	7.26%	

⁷³ ACSÁDY LÁSZLÓ: I.m. 166.-167.

⁷⁴ DEHAENE, STANISLAS: I.m. 199.-220.

⁷⁵ Forrás: Saját táblázat és grafikon készítés a KIRSTAT 2010-2020. októberi köznevelési statisztika (a11t46) adatai és a KSH honlapjáról letöltött adatai alapján. Központi Statisztikai Hivatal /Tájékoztatási adatbázis/Iskolarendszerű oktatás-köznevelés/Résztvevők a köznevelésben <http://statinfo.ksh.hu/Statinform/themeSelector.jsp?lang=hu> (2021.03.26.)

Arányosan egyre többen kezdik el az alapfokot, de egyre kevesebben fejezik be a ciklus két utolsó évét. Ezzel úgy tűnik, hogy a szülők számára fontos zeneiskolába beíratni a gyermekét, de amikor 12-13 évesen a döntés a kamasz kezében van, nem érez elegendő motivációt a folytatáshoz, és inkább másik foglalkozást választ. Négy év aktív zenélés után pedig pont annyi elméleti és technikai tudása kellene, hogy legyen, hogy élvezetből zongorázzon. Ráadásul olyankor már nincs kötelező szolfézs, és helyette vonzóbb órákat lehet választani, mint például a kamarazenélést. A 2020/21 tanévben létszám csökkenés látható a két első évfolyamban, az utolsó évfolyamokban viszont a lemorzsolódási arány hasonló maradt az előző évhez képest. Meglátásom szerint – bár további vizsgálódást igényelne – ez abból adódhat, hogy az előképzősöknek és az első évfolyamosoknak az online oktatás nem volt elegendő motiváló a gyerekeknek, és nem elegendő meggyőző a szülőknek. A kérdőívben a tapasztalt kollégák egyöntetűen jelezték, hogy másképpen kell oktatniuk, mint a karrierjük elején. Kevesebb és könnyebb anyagot tudnak csak végezni a mai növendékekkel, akiktől nem várhatnak el annyi otthoni gyakorlást, mint régen. A legtöbb gyereknek nincs megfelelő hangszere, hanem inkább szintetizátora, ami szintén megnehezíti a haladást, mert a helyes billentési technika ezen nem tanulható meg. A zongoraoktatást inkább szakkörnek tekintik a szülők – a tanárok meglátása szerint – és nem biztosítják gyermeküknek a fejlődési feltételeket. Ellentmondások és

elégedetlenség érezhető: a zenetanulás önkéntes, de mégis motiválási nehézségekről számolnak be; a hangszertanulás fejlesztő hatása köztudott, de mégis a lemorzsolódási számok magasak; szinte minden tanuló négyest vagy ötöst kap, de kevés tanítvány felel meg a kerettanterv követelményeinek. Egyik kolléga így nyilatkozott: *„nagyon nyílik szét az olló az amatőr és a profi képzés között”*. A különböző zongoraiskolák elemzésével megmutattam, hogy azok a problémák, amelyekről a kollégák úgy vélik, komoly akadályok a munkájuk során, kezelhetők lennének. Természetesen ezeknek a módszereknek a kutatása, megtanulása, kipróbálása sok energiát, időt és pénzt – sőt, idegennyelvi tudást is – követel a tanártól az egyre magasabb kötelező óraszám mellett. Meglepően kevés nyilatkozatot kaptam, amelyben a tanár saját felelősségnek érzi az alkalmazkodást és az ehhez szükséges önfejlesztést: *„Arányaiban véve az alkalmazkodási hányad magasabb lett a tanár részéről, mint a korábbi években. Mint ahogy a világ folyamatosan megváltozott a gyerekek körül, úgy kell nekünk is okosan alkalmazkodni az új elvárásokhoz.”* *„Egyértelműen megváltozott a helyzet mindenféle területen, de azt vallom, hogy akármilyen "anyaggal" van dolgom, a felelősség az enyém. Nekem kell elérnem, hogy szeressen zongorázni, legyen kedve odaülni a hangszerhez gyakorolni, tudjam motiválni. stb... Minden tanulóhoz más út vezet, minden tanulót más módszer visz előre, folyamatosan meg kell újulni.”* *„A saját növendékeim a hosszú évek tanári tapasztalatai miatt koncentráltabb, hatékonyabb oktatást kapnak. Vizsgákon viszont találkoztam már "felhígult" oktatással, amelyről a növendék nem tehet. A gyerekek a sok iskolai teher, egyéb foglalkozás mellett is motiválhatóak: ha érzik a pedagógus szeretetét a szakma iránt, akkor elvárászolhatóak, csodás fejlődésre ösztönözhetőek.”* A széleskörű módszertani ismeret és a lemorzsolódás kapcsolata a hangszeres oktatásban egy részletesebb felmérést igényelne, de kijelenthetjük, hogy az aktuális pedagógusi életpályamodell ezt nem veszi figyelembe, és bevezetése óta inkább nőtt a lemorzsolódási arány. A ped I-be való bekerüléshez nem szükséges a pedagógusi végzettség, elegendő a BA (akár más szakos is, pl. egy jazz BA-val lehet klasszikust tanítani), és a minősítési eljárásban elegendő pár gyereket kiemelni az egész tanszakból, azokra fókuszálni, csak azokkal bemutató órát tartani. Ez alapján a módszertani kultúra nem mérhető, a differenciálási képesség sem. Párhuzamosan a tanárképzésben a gyakorlati idő drasztikusan csökkent. Bár kötelező lenne, a valóságban a gyakornokok nem kapnak

mentori támogatást. A szakmai eszmecserék egy tantestületen belül, amelyek egy jól képzett mentor irányítása alatt zajlanának, a hospitálások, a közös órák, a folyamatos kapcsolatok az egyetemekkel és a kutatócsoportokkal – nem csak a gyakorlóiskolák esetében – sokat lendítene egy minőségibb, egyenletesebb, nem elitszerű zeneoktatás eléréséhez. Boldogabb és kiegyensúlyozottabb tanárokat eredményezne, valamint kreatívabb, kommunikatívabb és együttműködőbb növendékeket. Bár a kérdőív erre nem tért ki, egyik kitöltője fontosnak érezte jelezni: „... *nagyon fontosnak tartom, hogy legyen egy olyan szakmai kommunikáció (kollégákkal) is az életemben, amely megerősít, vagy elgondolkodtat...*” Érdemes meghallgatni Ácsné Szily Évával készült interjút, amelyben elmondja, hogy mennyire vágyott fiatal korában szakmai kapcsolatokra, és mennyire érezte magát boldogtalannak, mert nem voltak sikerélményei tanárként⁷⁶. Ma is magukra vannak hagyva a tanárok a nehézségekkel, amelyekkel találkoznak a saját óráikon. Túl vannak terhelve: sokszor sokat kell utazniuk egyik telephelyről a másikra; mivel a tanári fizetésükből nehezen tudnak a családjukat ellátni, vállalnak magántanítványokat, vagy „hakniznak”. E miatt csak olyan fajta továbbképzésre mennek, amely számukra ingyenes és „beleszámít” az életpálya modell szerinti kreditgyűjtésbe abban a reményben, hogy növelni fogja a fizetésüket. Sajnos sokszor olyan bemutató órák azok a hivatalos továbbképzések, ahol egy „nagy múltú iskolában” egy „sztár” tanár tanít egy „sztár” gyereket. Pont olyan helyzet, amely ritkán fordul elő a „való életben”.

A harmadik hipotézis - ***A nemzetközileg elismert legújabb pedagógiai útmutatások alkalmazása növeli az alapfokú művészeti iskolák – különösképpen a zongoraoktatás – hatékonyságát.*** – egy kiterjedtbb kutatást érdemelne. E szűk vizsgálat alapján kijelenthetem, hogy zongoratanárként érdemes a közoktatásra vonatkozó nemzetközi elemzéseket figyelni, és ezeket adaptálni a saját pedagógiánkba. Meglátásom szerint ez szakmai felelőségünk is, mert a magyar zeneoktatási rendszer egyedül álló, és meg kell védenünk, hiszen egy kiváló lehetőséget kínál nekünk pedagógusoknak, hogy segítsünk a növendékeinknek fejleszteni azokat a kompetenciákat, amelyek kulcsfontosságúak lesznek az élelük során. A harmadik fejezetben felsoroltakat most külön-külön elemzem.

⁷⁶ Hruska Emese – Ácsné Szily Éva: „Célom azt volt, hogy minden órán jobb legyek”. 2020. október 28. ["Célom az volt, hogy minden órán jobb legyek" - Életútinterjú Ácsné Szily Évával \(perfactionist.org\)](https://perfactionist.org) (2021. 03. 25.)

Kitértem már a szakmai – horizontális – együttműködés fontosságára. Országunkban nagyon sok kiváló szakember van, aki nem dolgozik reflektorfényben, de ha megkeressük, szívesen osztja meg a tudását, tapasztalatait. A járvány helyzetnek legalább egy előnye lett: sokkal könnyebb lett „találkozni” távollévő kollégákkal, részt venni akár nemzetközi konferenciákon, ahova eddig szinte lehetetlen volt eljutni. Hiába létezik az Erasmus+ program, az alapfokú művészeti iskolákban nincs elterjedve, nagy valószínűséggel egyfelől az idegennyelvtudás hiánya miatt, másfelől a pedagógiai célok hiánya miatt: külföldre a kivételes tehetségekkel szoktak menni mesterkurzusokra vagy versenyekre, nem az átlagos – vagy gyengébb – tanulóknak szóló pedagógiai eszköztár szélesítése céljából. A digitális tanrend idején a közösségi platformokon csoportok nyíltak meg, hogy a tapasztalatainkat egymás között megosszuk, kérdéseket és problémákat vehessük fel. Éles vitákat is lehetett olvasni, és méltatlan támadásokat és kritikákat is. Holott tanárként példaképként kellene viselkednünk, kulturáltan nyilatkozni és elfogadni mások véleményét – főleg művésztanárként, a kultúra átadóiként. Az IKT eszközök használatának a szakemberek szerint a valódi erőssége a tudás megosztásában rejlik: jobbak a tanulók eredményei azokban az országokban, ahol a tanárok sokat használják - de nem a diákokkal órán, hanem a szakmai tudás közös fejlesztésre.⁷⁷

A projekt munkák lelkesítő hatással bírnak a növendékeknél. Egyértelműen jobb eredményt értem el a növendékeimnél, több gyereket tudtam bevonni, ha egy féléven át tartó Beethoven-projektben vettek részt, zenekari próba látogatásokkal, tantárgyközi kapcsolatokkal, beszámolók készítésével, vagy egy nehezebb kortárs darabokkal tartalmazó mese-projekt részesei voltak. Motiváltabbak voltak, és kitartóbbak. Megvolt a cél, amelyhez kezdetkor önkéntes alapon csatlakoztak, és tudták, hogy ha kiszállnak, az egész projekt kudarcát jelenti. Nyomást nem helyeztem egyikükre sem, csak érezték, hogy tényleg senki más nem fog tudni a helyükbe lépni utolsó pillanatban. Külső szemmel talán nem látni a különbséget, de a stílus elemeket mélyebben értették meg, előadásmódjuk előbb volt (nem tökéletesebb), az egész család lelkesedett. Pedig senkinek nem ígértem plusz pontot vagy egyéb jutalmat.

A csoportmunkát a zongoratanításban nehéz megvalósítani, de mégis eredményes tud lenni. A négykezes darabokkal hatékonyan lehet fejleszteni a gyerekeket, ha jól

⁷⁷ SCHLEICHER, ANDREAS. I.m. 278.- 290.

párosítsuk őket: ilyenkor egymást tanítják, egymást motiválják. Fontos, hogy az egyik ne érezze magát fölényben, és hogy körülbelül egyforma erőfeszítést követeljen mindkettőtől a darab megtanulása – de nem feltétlenül ugyanazon a területen, hogy mindkettő tudjon segíteni a másiknak, valamint kíváncsi legyen a másik szólamára. A kiscsoportos, játékos, improvizációs feladatok nagyon jól működnek, amelyekben a pontosan meghatározott szerepeket véletlenszerűen választják ki a gyerekek. A Komplex Instrukciós Programnál hasonlóan a kooperáción van a hangsúly, és nem a technikai tudás megmutatásán. Minden közös foglalkozásnak – úgy, mint a projekt-munkáknál – a gyerek önkéntes részvétele az alapja. A célja viszont minden résztvevőnek az egészséges önbizalma emelése, ami azzal érhető el, hogy élvez egy közös produkciót, amely az ő részvétele nélkül nem jöhetett volna létre.

A tanulási eredmény-alapú szemlélet megköveteli, hogy a tanítási folyamat tervezése során egy tanárközpontú, ismeretalapú megközelítést helyett egy tanuló központú, kompetenciaalapú, tevékenység alapú megközelítést használjuk. Át kell gondolni, milyen „többség” jöjjön létre a tanulóban a tanóra végére, és ehhez, milyen feladatokra van szükség, mit kell tenni tanárként, hogy a cél megvalósuljon⁷⁸. Más dimenzióra helyezi a hagyományos zongoratanítási metódust, amely abból áll, hogy skáláztatunk, megfelelő nehézségű etüdot gyakoroltatunk, különböző stílusú darabokat kiválasztunk és megtanultatunk, előbb külön kézzel, aztán két kézzel addig, amíg a zeneszámok megfelelően el nem hangzanak. Ha rendszeresen gyakorol a növendék viszonylag gyorsan lehet haladni, de ha nem, akkor egy félév alatt csak a vizsgadarabokkal foglalkozunk. Ilyen módszerrel az átlag növendék képes lesz „levizsgázni”, de nem biztos, hogy otthon, saját elhatározásából képes lesz egy új kottát elővenni és ezt elzongorázni.

Ezeknek a tanítási stratégiáknak az alkalmazásával - úgy tűnik - jobb, mélyebb megértést értem el a növendékeimnél (pl. stílus- és zeneismeret), amely a szolfézs eredményeiken is látszik. A motivációjuk nem csökkent (a digitális tanítási rend alatt sem) és a technikai tudásuk fejlődött minimális gyakorlás (rossz minőségű hangszereken) esetében is. Érdeemes lenne ezeket a módszereket tesztelni iskolai szinten. Meggyőződésem, hogy ha a szolfézs- és a többi hangszeres órák is ilyen szellemben

⁷⁸ Szutorcsik Erika - Ütőné dr. Visi Judit: Tanulási eredmények a tervezésben (1. képzési nap). „Tanulási eredmény alapú tanulói/pedagógiai értékelés” 30 órás pedagógus-továbbképzés. Oktatási Hivatal/EKKR Nemzeti Koordinációs Pont. Budapest, 2019.12.03.

történnének, egy pezsgőbb zenei élet folyna a kevésbé tehetségesek körében is. Ehhez viszont egy pedagógiai kultúraváltás szükséges, amely „*hosszú és akadályok teli folyamat*”⁷⁹

Egy mondatban összefoglalva:

Ahhoz, hogy lemorzsolódás csökkenést érvünk el a zeneoktatás terén, és hogy a hangszerstanulás valóban elérhesse a NAT-ban is rögzített fejlesztő hatását, egy alapvető szemléletváltásra van szükség elsősorban a zongoratanárok társadalmi és főleg egymás közötti megítélésében, hiszen pillanatnyilag a tanítványok versenyeken ért eredményei alapján dől el, jó pedagógus-e egy tanár, és nem az alapján, hogy milyen mértékben sikerült-e bevezetnie az aktív zenélés örömét az otthonokba.

⁷⁹ Dr. K. Nagy Emese: A Komplex Alapprogram jelenlegi helyzete az iskolákban. XXII. Országos Köznevelési Szakértői Konferencia. Online, 2020. november 3-5.
<https://kiadvany.suliszerviz.com/kiadvanyok/31-kiadvany-2020/1354-2020-dr-k-nagy-emese-a-komplex-alapprogram-jelenlegi-helyzete-az-iskolakban> (2020.03.31.)

7 Felhasznált irodalom

Zongoraiskolák és tanári kézikönyvek

AARON, MICHAEL: *Michael Aaron Piano Course*. Los Angeles, Alfred Music Publishing, 1994.

APAGYI MÁRIA: *Zongoráalom Kreatív zongoratanulás*. Pécs, ANK Martyn Ferenc Művészeti Szabadiskola, 2008.

APAGYI MÁRIA: *On Interpreting Piano - Dream*. Pécs, Crætive, 2014.

ASZALÓS TÜNDE: *A zongorázó gyermek, I. kötet. Ösztönös tanulási periódus*. Magánkiadás, 1991

ASZALÓS TÜNDE: *A zongorázó gyermek, II. kötet. Tudatos tanulási periódus*. Magánkiadás, 1992.

BAERSTOEN, JEAN-CLAUDE: *Créatif Approche global – Cinq doigts (Vol.1); Créatif Approche global – La formule parfaite (Vol.2); Créatif Approche global – Unisoni (Vol.3); Créatif Approche global – La mobilité (Vol.4)*. Sampzon, Editions Delatour France, 2008.

BAULD, ALISON: *Play Your Way. Volume I.-III*. London, Novello & Company Limited, 1992.

HERVÉ, CHARLES - POUILLARD, JACQUELINE: *Méthode de piano débutants*. Paris, Editions Henry Lemoine, 1990.

KALMUSNÉ IDRÁNYI ESZTER: *Eperhajú*. Budapest, Kalimeraki Media Kft., 2013.

LACHERT, PIOTR: *Méthode créative pour piano*. Bruxelles, Éditions TEMV!, 1991.

MARTENOT, MADELEINE - MARTENOT, GINETTE: *L'étude vivante du piano. Technique liée à l'interprétation*. Paris, Editions Henry Lemoine, 1968.

MARTENOT, MAURICE: *Principes fondamentaux de formation musicale et leur application*. Paris, Editions Magnard, 1970.

MONSZPORT KRISZTINA – HORVÁTH BARNABÁS: *Zongoraiskola 1. és 2.* Mogyoród, Romisuli Könyvkiadó. Második kiadás, 2020.

PAPP LAJOS: *Zongora ABC 1 és Zongora ABC 2*. Budapest, Editio Musica Budapest, 1995.

RUNZE, KLAUS: *Two Hands – Twelve Notes. Book I: A picture-book for young pianists. Book II: Playing with music*. London, Scott & Co., 1977.

TEÖKE MARIANNE: *Találkozások a zongoránál*. Budapest, Teöke Marianne, 1993.

TEÖKE MARIANNE: *Találkozások a zongoránál, tanári kézikönyv*. Budapest, Teöke Marianne, 1993.

TEÖKE MARIANNE: *A zongoratanításról*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1994.

Zongoraiskola 1. Szerk.: FANTÓNÉ KASSAI MÁRIA – HERNÁDI LAJOSNÉ. Budapest, Editio Musica Budapest, 2016.

Könyvek

DEHAENE, STANISLAS: *How We Learn*. U.S.A., VIKING, 2020.

KODÁLY ZOLTÁN – BÓNIS FERENC: *Visszatekintés I*. Budapest, Zeneműkiadó Vállalat, 1964.

ROBINSON, KEN - ARONICA, LOU: *Kreatív Iskolák*. Budapest, HVG könyvek, 2018.

SAHLBERG, PASI: *Finnish Lessons 2.0*. New York, Teachers College Press, 2015.

SCHLEICHER, ANDREAS: *Quelle école pour demain? Bâtir un système scolaire pour le XXIe siècle*. Québec, Presses de l'Université du Québec, 2019.

Cikkek

ACSÁDY LÁSZLÓ: A zenetanulás idegrendszeri háttere, II/1. *Parlando*. 2003/1. <http://www.parlando.hu/Acsadi1.htm> (2021.03.19.)

ACSÁDY LÁSZLÓ: A zenetanulás idegrendszeri háttere, II/2. *Parlando*. 2003/2. <http://www.parlando.hu/Acsadi2.htm> (2021.03.29.)

BAERSTOEN, JEAN-CLAUDE: Une alternative au solfège en crise: Créatif – approche globale. *Orphée Apprenti Cahiers de pédagogie musicale*. (Avril 1987) Trimestriel n°2. 3-8.

CSENGERY KRISTÓF. Az iskolai zeneoktatás válsága. *ZeneKar*. 2014/2. 20. https://zene-kar.hu/wp-content/uploads/2017/12/zenekar_2014_2_web.pdf (2021.03.24.)

GARDNER, HOWARD (blog bejegyzés, 2020.október): The Intelligences of Making Music: A Personal Exploration <https://www.multipleintelligencesoasis.org/blog/2020/10/20/the-intelligences-of-making-music-a-personal-exploration> (2021.03.28.)

HRUSKA EMESE: A zeneszeknek is segít a flow. *Papageno*. 2021.március 5. [A zenészeknek is segít a flow – Ezt kell tudnod róla \(papageno.hu\)](https://www.papageno.hu/zeneszeknek-is-segit-a-flow/) (2021.03.25.)

Interjúk és portrék

Apagyi Mária Youtube csatornája, portré video

<https://www.youtube.com/watch?v=0FcjexPKV9E&t=2s> (2021.03.07.)

Bölcsészettudományi Kutatóközpont Zenetudományi Intézet gyászjelentése:

[BTK ZTI - Vikár László \(1929-2017\)](#) (2021.03.17.)

Dr. K. Nagy Emese: A Komplex Alapprogram jelenlegi helyzete az iskolákban.

XXII. Országos Köznevelési Szakértői Konferencia. Online, 2020. november 3-5.

<https://kiadvany.suliszerviz.com/kiadvanyok/31-kiadvany-2020/1354-2020-dr-k-nagy-emese-a-komplex-alapprogram-jelenlegi-helyzete-az-iskolakban> (2020.03.31.)

Fédération des Enseignements Artistiques MARTENOT

<https://federation-martenot.fr/madeleine-martenot/> ; <https://federation-martenot.fr/ginette-martenot/> ; <https://federation-martenot.fr/enseignement/ondes-martenot/> ; <https://federation-martenot.fr/histoire-de-lecole-dart/> (2021.02.27.)

Forrai Katalin zenei nevelési elvei a gyakorlatban. In:

<https://kodalyhub.hu/tanaroknak/kisgyermekkor-zenei-nevel-es-forrai-katalin-zenei-nevel-es-elvei#> (2021.02.25)

Hruska Emese – Ácsné Szily Éva: „Célom azt volt, hogy minden órán jobb legyek”.

2020. október 28. ["Célom az volt, hogy minden órán jobb legyek" - Életútinterjú Ácsné Szily Évával \(perfectionist.org\)](#) (2021. 03. 25.)

Klaus Runze Intermedia Artist <http://www.klaus-runze.com/twohand.html>

(2021.03.03.)

Lachert Foundation Brussels <http://www.lachertfoundation.eu/bio.html> (2021.03.07.)

Piotr de Peslin Lachert Youtube csatornája, Teaching Piano playlist, „Cours de piano pour débutants” <https://www.youtube.com/watch?v=v874m3GOpiQ> (2021.03.07.)

Piano Lachert http://www.pianolachert.eu/index.php?lang=it_utf8 (2021.03.07.)

„Mindenki egyért, egy mindenkiért” Késői beszélgetés Ugrin Gáborral, dr. Fehér

Anikó interjúja: [Ugrin Gábor \(parlando.hu\)](#) (2021.03.17.)

Egyéb források

ABRSM, Teacher Support, Downloadable resources: [making-music-accessible-teaching-students-with-dyslexia.pdf \(abrsn.org\)](#) (2021.03.21.)

Csépe Valéria: Tartalom és keret – Harmonizációs feladatok a fejlesztésben.

Prezentáció. Budapest, Oktatási Hivatal 2017. november 16.

https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktataskonferenciak/MKKR_171116_I-1-Csepe.pdf (2021.04.01.)

Haute école spécialisée bernoise/formation continue:

<https://www.hkb.bfh.ch/fr/formation-continue/cas/enseignement-musical-besoins-particuliers/> (2021.03.21.)

Központi Statisztika Hivatal/ oktatási adatok, 2019/2020:

<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/oktat/oktatas1920/index.html>
(2021.03.22.)

Le Modèle EFQM (free short version 2019) 6.-7. <https://www.efqm.org/efqm-model/>
(2020.12.28.)

Magyar Képesítési Keretrendszer honlapja, pedagógus-továbbképzési programok
<https://www.magyarkepesesites.hu/dokumentumok> (2021.04.01.)

MTA-LFZE Aktív Zenetanulás Kutatócsoport: https://kodaly.hu/kodaly_mta-lfze/mta-lfze-aktiv-zenetanulas-kutatocsoport-107336 (2021.03.24.)

OH/2020-as NAT/Irányelvek és alapprogramok:

https://www.oktatas.hu/kozneveles/kerettantervek/2020_nat/iranyelvek_alapprogramok (2021.03.22.)

Oktatási Hivatal honlapja: A 2020-as NAT-hoz illeszkedő tartalmi szabályozók/Az alapfokú művészetoktatás alapprogramja 2. melléklete 2.:

https://www.oktatas.hu/kozneveles/kerettantervek/2020_nat/iranyelvek_alapprogramok/alapfoku_muveszetoktatas (2021.03.22.)

Tanulni élmény! Komplex Alapprogram:

<https://www.komplexalapprogram.hu/cms/tartalom/megtekint/erdeklodoknek>
(2021.04.01.)

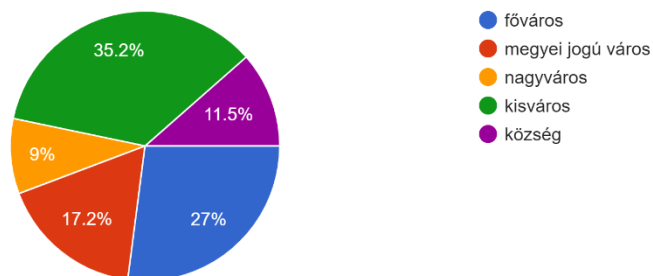
https://en.wikipedia.org/wiki/Musikalisches_Würfelspiel (2021.03.02.)

8 Mellékletek

8.1 Kérdőív első szakaszának grafikonjai

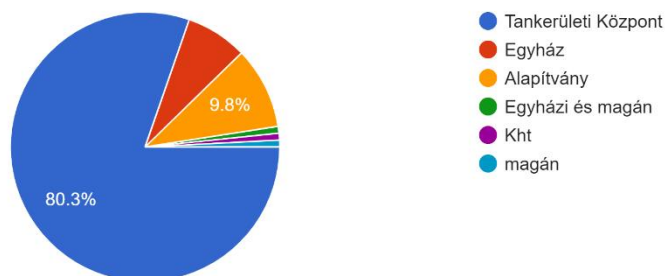
Milyen jellegű településen található az intézmény, amelyben dolgozol?

122 responses

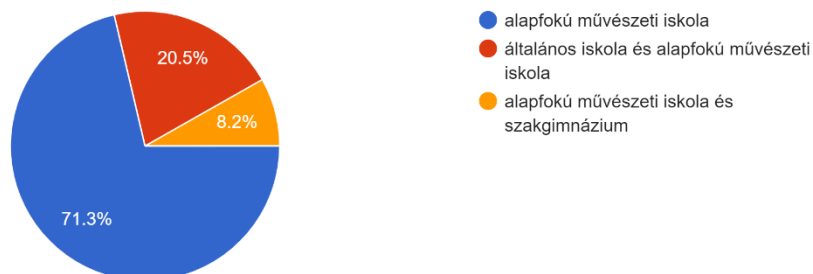
Fenntartó jellege?

122 responses

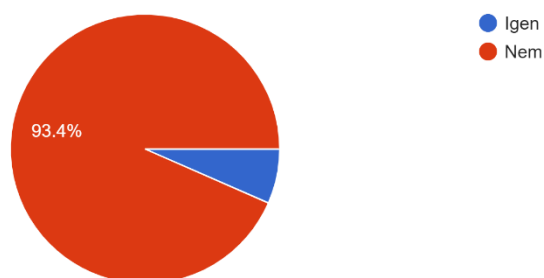
Milyen típusú intézményben tanítasz?

122 responses

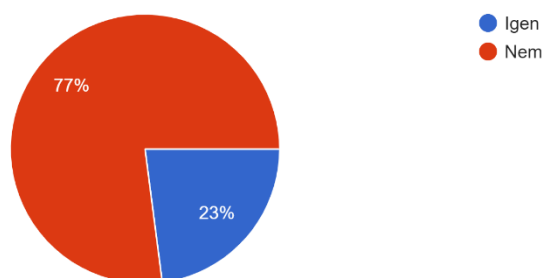
Az intézményed zeneművészeti egyetemhez/főiskolához tartozó gyakorló iskola -e?

122 responses

Az intézményed az Oktatási Hivatal bázisintézménye-e?

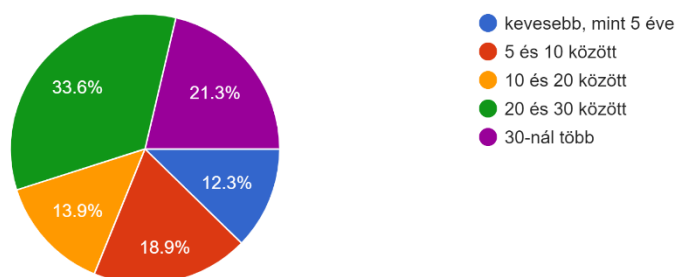
122 responses

8.2 Kérdőív második szakaszának grafikonjai

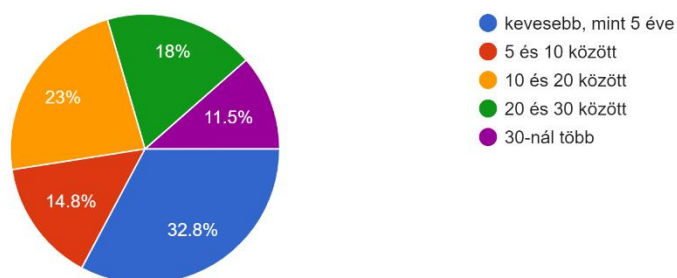
Hány éve tanítasz (nem feltétlenül alapfokú művészeti iskolában)?

122 responses

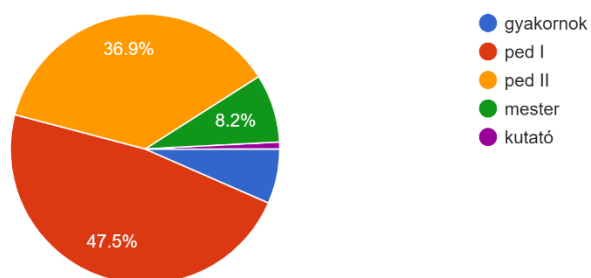
Hány éve tanítasz a jelenlegi munkahelyeden?

122 responses

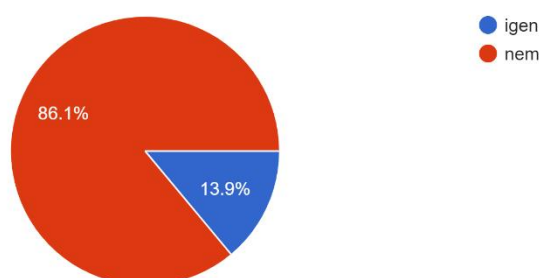
A Pedagógusi életpályamodell szerint melyik kategóriában tartozol jelenleg?

122 responses

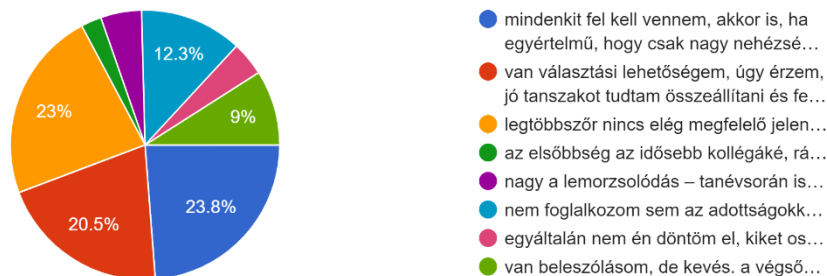

Vezetőtanári pozíciód van-e?

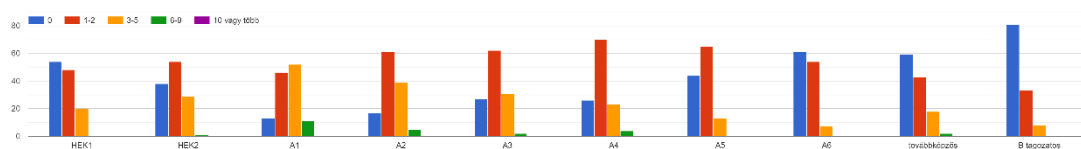
122 responses

Van-e lehetőség válogatni a jelentkező gyerekek közül és csak azokat felvenni, akik minden jel szerint jó adottságúak és megfelelő óvodai/kisiskola...ssal rendelkeznek? Mely helyzet jellemző jelenleg?
122 responses

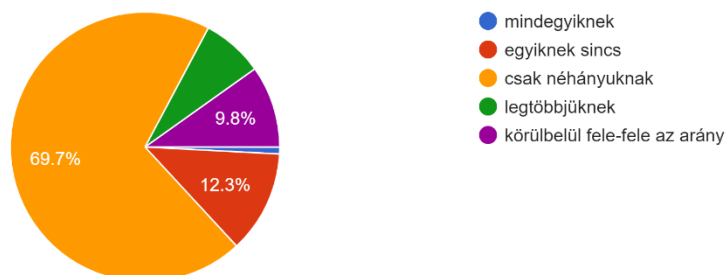

Hány tanítványod van most?

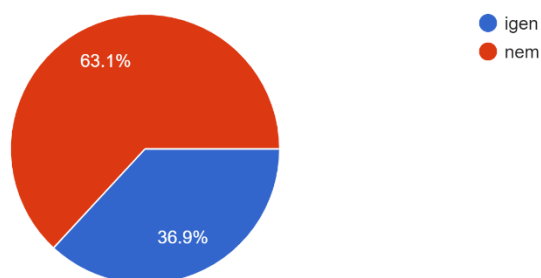
8.3 Kérdőív harmadik szakaszának grafikonjai

Meglátásod szerint hány növendéknek van (hivatalosan kimutatott, vagy még nem vizsgált) tanulási, magatartási, finommotorikai, koordináció...ziti a te munkádat és akadályozza a sima haladást?
122 responses

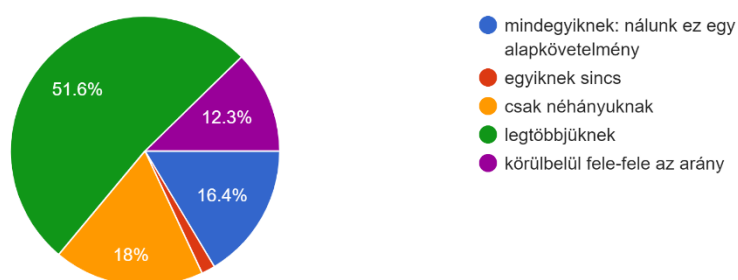
Vannak-e hátrányos helyzetű növendékeid?

122 responses

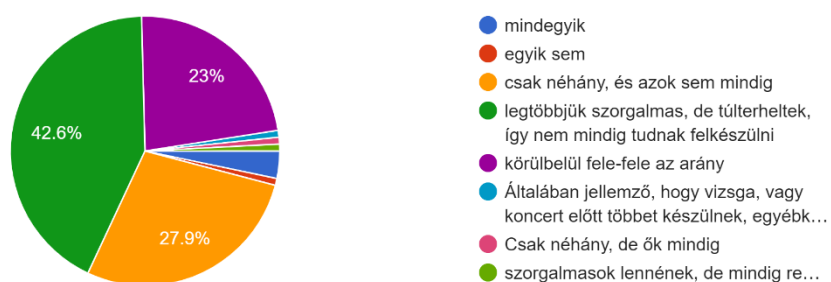
Hány növendékednek van megfelelő hangszere (pianínó vagy jó minőségű digitális hangszer – azaz nem szintetizátor)?

122 responses

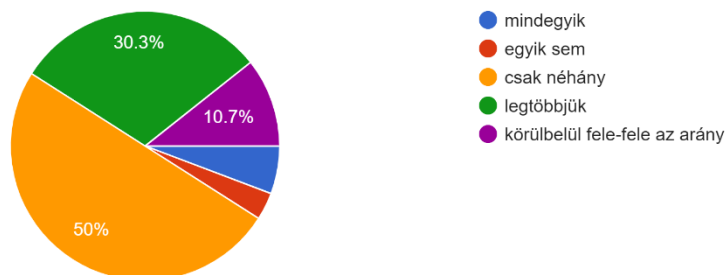
Hány tanítványod gyakorol elegendően, valamint felkészülten érkezik órára?

122 responses

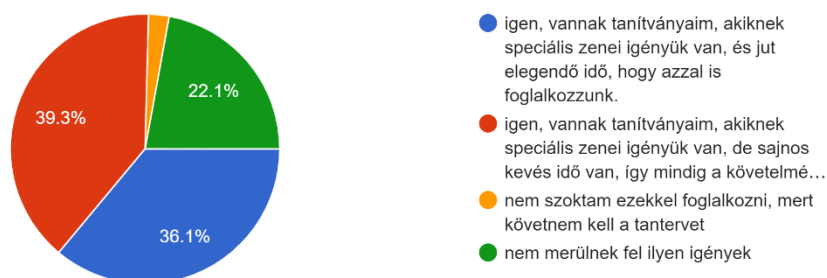
Hány tanítványod maradéktalanul felel meg a kerettanterv követelményeinek?

122 responses

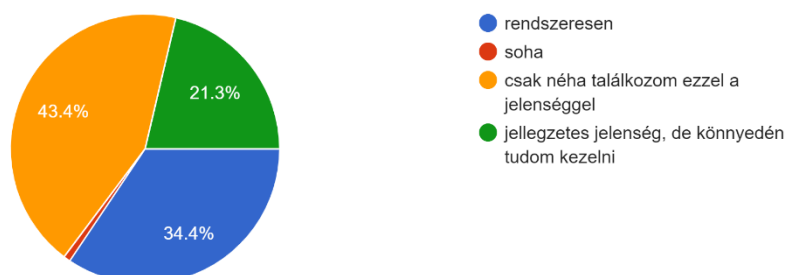
Vannak-e tanítványaid, akiknek speciális zenei igényük van? Ha igen, tudod-e ezeket kielégíteni úgy, hogy nem ütközik a kerettantervi követelményekkel?

122 responses

A motiváció csökkenése/hiánya a növendékeidnél okoz-e neked nehézségeket, akár tehetséges diákokról van szó, akár nem?

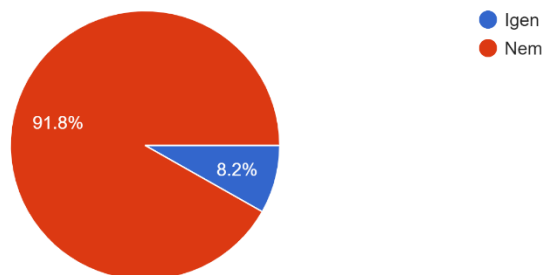
122 responses

8.4 Kérdőív negyedik szakaszának grafikonjai

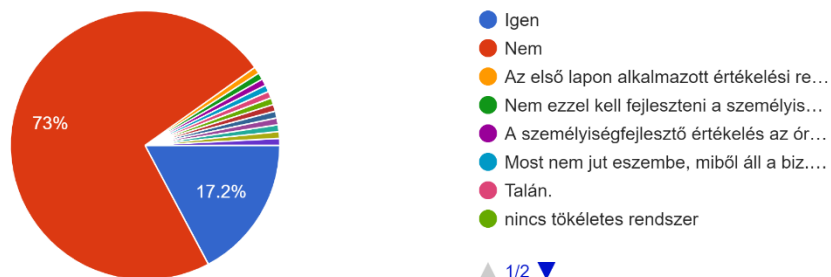
Van-e jelenleg a 2019/2020-as tanév végi bizonyítványban 4-es átlagnál rosszabb osztályzással értékelt növendéked?

122 responses

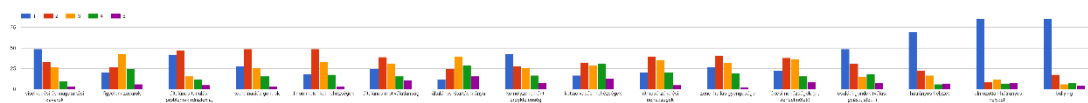

Véleményed szerint a most hivatalosan alkalmazott értékelési rendszer (lásd bizonyítványok első lapját) betölti-e az értékelés igazi funkcióit, eléri-e az értékelés személyiségfejlesztő célját?

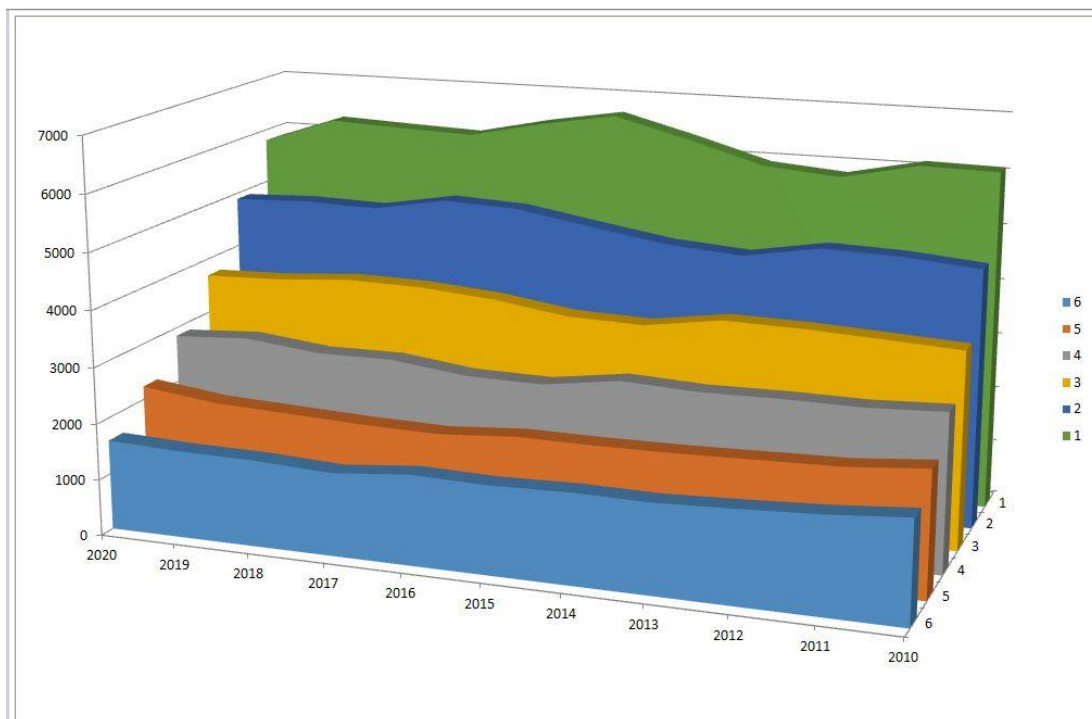
122 responses

Mik azok a problémák, amelyekkel találkozol, és vajon milyen mértékben sikerült megoldanod ezeket a problémákat? (1 – egyáltalán nem, 2 – alig, 3 – némileg, 4 – sokat, 5 – teljesen megoldottam)

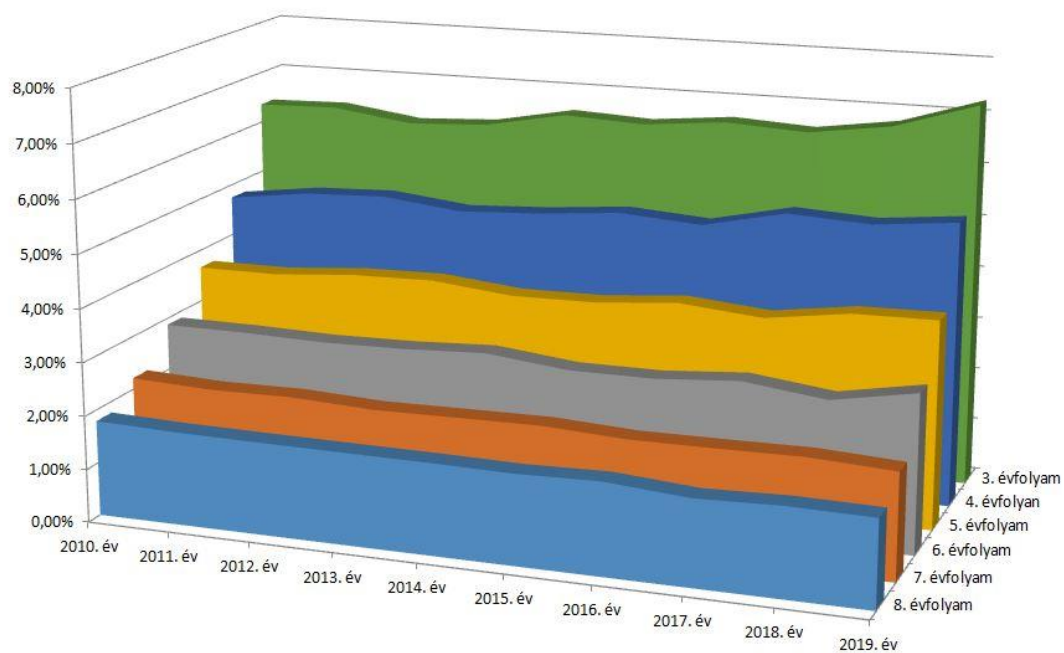
8.5 Alapfokú művészetoktatásban, zongora tanszakon tanulók létszámadatai évfolyam szerinti bontásban

Forrás: saját grafikon a KIRSTAT 2010-2020. októberi köznevelési statisztika (a11t46) adatai alapján

8.6 Általános iskolások létszáma 3.-8. évfolyamokban és zongorát tanuló aránya

Évfolyam (Köznevelés)	2005. év	2006. év	2007. év	2008. év	2009. év	2010. év	2011. év	2012. év	2013. év	2014. év	2015. év	2016. év	2017. év	2018. év	2019. év	2020. év
8. évfolyam	122044	116602	113673	109077	109376	101648	97844	94786	92194	93659	92677	92496	91299	92542	94702	
7. évfolyam	120771	117091	112498	112100	104670	100903	98236	95751	97260	95754	95321	94339	95363	97046	103738	
6. évfolyam	117233	112276	112344	104664	100955	97916	95986	97601	96075	95763	94447	95204	96958	103407	98218	
5. évfolyam	113277	113015	105527	101606	98416	96383	98260	96641	96575	95061	95660	97379	103971	98432	95276	
4. évfolyam	111096	103188	100613	97544	95639	97653	95967	95580	94041	94499	96152	102749	97218	94162	91946	
3. évfolyam	103112	100069	96858	94745	96969	95653	95460	94047	94611	96256	102824	97130	94030	91638	86145	
zongora alapfok 6						1823	1711	1642	1586	1603	1565	1597	1470	1535	1549	1601
zongora alapfok 5						2232	2110	2075	2038	2025	2032	1934	1962	2016	2070	2235
zongora alapfok 4						2815	2752	2763	2744	2805	2609	2629	2791	2783	2928	2848
zongora alapfok 3						3528	3597	3658	3683	3477	3515	3707	3815	3835	3734	3695
zongora alapfok 2						4635	4750	4789	4553	4651	4865	5089	5151	4911	4944	4893
zongora alapfok 1						6081	6106	5816	5926	6313	6666	6441	6153	6202	6258	5797
8. évfolyam						1,79%	1,75%	1,73%	1,72%	1,71%	1,69%	1,73%	1,61%	1,66%	1,64%	
7. évfolyam						2,21%	2,15%	2,17%	2,10%	2,11%	2,13%	2,05%	2,06%	2,08%	2,00%	
6. évfolyam						2,87%	2,87%	2,83%	2,86%	2,93%	2,76%	2,76%	2,88%	2,69%	2,98%	
5. évfolyam						3,66%	3,66%	3,79%	3,81%	3,66%	3,67%	3,81%	3,67%	3,90%	3,92%	
4. évfolyam						4,75%	4,95%	5,01%	4,84%	4,92%	5,06%	4,95%	5,30%	5,22%	5,38%	
3. évfolyam						6,36%	6,40%	6,18%	6,26%	6,56%	6,48%	6,63%	6,54%	6,77%	7,26%	

Forrás: Saját táblázat és grafikon készítés a KIRSTAT 2010-2020. októberi köznevelési statisztika (a11t46) adatai és a KSH honlapjáról letöltött adatai alapján. Központi Statisztikai Hivatal /Tájékoztatási adatbázis/Iskolarendszerű oktatás-köznevelés/Résztevők a köznevelésben <http://statinfo.ksh.hu/Statinfo/themeSelector.jsp?lang=hu> (2021.03.26.)